

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN
OPLEIDING VERGELIJKENDE EN
INTERNATIONALE POLITIEK

De barsten in de vijfde pijler

De etnische mobilisatie van de
Arabische inwoners van Israël

Promotor : Prof. Dr. B. KERREMANS
Verslaggever : Prof. Dr. L. DE VOS

MASTERPROEF
aangeboden tot het
verkrijgen van de
graad van Master in
de Vergelijkende en
Internationale Politiek
door
Marian CRAMERS

academiejaar 2008-2009

Inhoudstafel

Inleiding

1. Onderzoeksvraag
2. Methodologie
3. Achtergrond
  - 3.1 Terminologie
  - 3.2 Demografie
  - 3.3 Etnische en religieuze subgroepen
  - 3.4 Geschiedenis
  - 3.5 Socio-economische veranderingen
  - 3.6 Juridische status
  - 3.7 Discriminaties
    - 3.7.1 Ideologische niveau
    - 3.7.2 Structurele niveau
    - 3.7.3 Operationele niveau
  - 3.8 Huidige Arabische politieke partijen
  - 3.9 NGO's en de Future Vision Documents
4. Statelijk niveau
  - 4.1 Theoretisch kader
  - 4.2 Toepassing op Israël

- 4.2.1 Handel en Economie
  - 4.2.2 Defensie
  - 4.2.3 Diplomatie
  - 4.2.4 Overige aspecten
    - 4.2.4.1 Mensenrechten
    - 4.2.4.2 Nationalisme
    - 4.2.4.3 Etnische diversiteit
    - 4.2.4.4 Ongelijkheid
  - 4.2.5 Weerstand vanwege de overheid
  - 4.2.6 Het aanslepende Palestijns-Israëlische conflict
  - 4.2.7 Besluit
5. Gemeenschapsniveau
- 5.1 Clanvorming
  - 5.2 De uitsluiting van vrouwen
  - 5.3 Identiteit
6. Organisatieniveau
- 6.1 Politieke fragmentatie
    - 6.1.1 Competitie

Conclusie

Bibliografie

Inleiding

De Arabische bevolking van Israël wordt in de Joodse Israëlische media, politieke kringen en religieuze gemeenschappen wel eens de 'vijfde pijler' genoemd, een term die verwijst naar een groep mensen die in naam van een externe vijand een grotere groep infiltreert met de bedoeling haar te ondermijnen. Daarmee is de toon gezet wat betreft de houding van de Israëlische overheid en de niet-Arabische Israëli's tegenover ruwweg 20% van hun landgenoten.

De relatie tussen de Joodse meerderheid en de Arabische minderheid in Israël wordt overheerst door 6 factoren¹: De Joodse dominante positie, de link van de Arabische bevolking met de Palestijnse en de Arabische nationaliteit, de Islam, de nationale veiligheid, de definiëring van Israël als Joodse en democratische staat en tenslotte de aanwezigheid van een democratisch staatsmodel, de enige factor uit de lijst die de kloof tussen deze twee bevolkingsgroepen niet vergroot. Zoals in de komende hoofdstukken zal blijken bevinden de Arabische inwoners van Israël zich in een complexe situatie waarbij ze als minderheid als het ware gevangen zitten tussen twee entiteiten die elkaar bestrijden, en daar een duidelijke prijs voor betalen. Het feit dat deze groep over het staatsburgerschap van het initieel democratische Israël beschikt, vormt daarin een belangrijke troef om toch haar rechten als minderheid in realiteit om te zetten.

Vandaag zien we dat de Arabische inwoners van Israël belangrijke evoluties doormaken en zich een eigen identiteit en toekomstvisie proberen aan te meten. Desondanks blijven de resultaten uit en zijn 60 jaar politieke vertegenwoordiging in de Knesset, evenals een niet onbelangrijk demografisch en electoraal gewicht er niet in geslaagd duidelijke constructieve verschuivingen te bereiken.

---

1 SCHAFFERMAN, K. T., “*Arab Identity in a Jewish and Democratic State*” in Parliament, The Guttman Center Surveys, 14/5/2008 (11.05.2009, The Israeli Democracy Institute, <http://www.idi.org.il/sites/english/parliament/Pages/ArabIdentityinaJewishandDemocraticState.aspx>).

Deze studie onderzoekt de obstakels op de weg van de etnische en politieke mobilisatie van de Arabische bevolking van Israël, en dat op drie niveaus: het statelijke niveau, het gemeenschapsniveau en het organisatorische niveau. Op deze manier wordt er geprobeerd de problematiek van de Arabische bevolking van Israël onder de aandacht te brengen, een correct beeld weer te geven van de complexiteit van zowel de identiteit als de omgeving van deze mensen, en bij te dragen aan een nauwkeuriger inzicht in de politieke ontwikkelingen van deze bevolkingsgroep, ook naar de toekomst toe.

1. Onderzoeksvraag

Gezien het feit dat de Arabische bevolking van Israël zich in een situatie bevindt waarin ze te maken krijgt met bepaalde vormen van etnisch, ideologisch, politiek en religieus geïnspireerde discriminatie binnen de Israëliische maatschappij, en rekening houdend met de bestaande politieke mogelijkheden, het electorale gewicht, de beperkte verbeteringen op vlak van onderwijs en economische slagkracht, het bestaan van initiatieven en structuren die een collectief bewustzijn kunnen aanmoedigen en het onmiskenbare bezit van het Israëliisch staatsburgerschap, wat is de reden of zijn de redenen voor het uitblijven van significante verbeteringen in de politieke en sociale positie van de Arabische inwoners van Israël?

2. Methodologie

Initieel is er bij het uitwerken van deze analyse inductief te werk gegaan, waarbij er gepoogd werd rode lijnen te trekken in de bestaande omvangrijke, maar zeer relevante literatuur rond dit onderwerp. Aangezien duidelijk werd dat zowel de positie van de Arabische bevolking van Israël in het algemeen, als haar politieke en etnische mobilisatie een complex gegeven is dat van veel meer interne en externe factoren afhankelijk is dan degene die gebruikt worden in de klassieke mobilisatietheorieën, is er geopteerd voor een aanpak waarbij contextvariabelen centraal staan. Nadat eerst vanuit verschillende invalshoeken de noodzakelijke achtergrondinformatie wordt weergegeven, wordt op drie maatschappelijke niveaus, het statelijke niveau, het gemeenschapsniveau en het organisatieniveau, gekeken welke elementen verklaringen kunnen bieden bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Daarbij was het geenszins de bedoeling een exhaustieve opsomming te geven van deze elementen, want daarvoor blijven nog teveel vragen open en is de situatie op het terrein te veranderlijk.

3. Achtergrond

3.1 Terminologie

“De Arabische inwoners van Israël” is de meest gebruikte term voor de Arabische bevolking die na 1948 nog binnen de grenzen van het huidige Israël verbleef en daarmee staatsburgerschap verwierf, ze worden daarom ook wel eens de “Arabieren van '48”, de “Palestijnen van '48” of de “Arabische Israëli's” genoemd. Zijzelf prefereren soms de uitdrukking “Palestijnen in Israël” of “Palestijnse burgers van Israël”, afhankelijk van de identiteit die ze zichzelf toekennen. Hierin zijn de Druze-bevolking in het Golan gebergte en de Arabische bevolking van Oost-Jeruzalem niet inbegrepen, aangezien zij pas later binnen het territorium van Israël terechtkwamen, nog intensieve contacten met respectievelijk Syrië en de Westelijke Jordaanoever onderhouden en hun politieke status naar verwachting ook in de toekomst nog sterk zou kunnen wijzigen.

3.2 Demografie

In 1948, bij de onafhankelijkheid van Israël, bestond de Arabische bevolking op het grondgebied van de nieuwe staat nog uit ongeveer 156.000 mensen, wat 10% uitmaakte van de totale Arabisch-Palestijnse bevolking en 15% van de toenmalige bevolking van Israël.² Dit aandeel in de Israëliische bevolking daalde aanvankelijk door de toevloed van Joodse immigranten, maar steeg weer vanaf de jaren '60 tot het huidige 19,93%, ofwel 1431700 Arabische inwoners van Israël.³ Drie vierde daarvan woonde eind de jaren '50 in het Westelijke deel van Galilea en in de 'Driehoek'⁴ waar de steden en

---

2 KIMMERLING, B. En MIGDAL, J, “The Palestinian People, a history”, Harvard University Press, London, 2003, p. 171

3 ISRAELI CENTRAL BUREAU OF STATISTICS, “Population, by population group, Statistical Abstract of Israel”, State of Israel, 2008, (Dbase), http://www1.cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st02_01&CYear=2008.

4 Regio rond Umm al-Fahm met een grote concentratie aan Arabische

dorpen in 1948 niet dezelfde massale uittocht hadden gekend die plaatsvond in de Arabische gemeenschappen van Haifa, Jaffa, Safed en andere plaatsen. Ongeveer de helft van de oorspronkelijke Bedouin nomadenbevolking heeft nu permanente verblijfplaatsen in de buurt van de stad Be'ersheva. 30% van de Palestijnen die in 1948 het huidige Israëlische grondgebied niet verliet, verlieten wel hun oorspronkelijke woonplaats, en werden zo de 'interne vluchtelingen' of 'interne ontheemden'⁵, wat vandaag leidt tot een cijfer van 250000 mensen wiens terugkeer naar hun oorspronkelijke woonplaats door de Wet op het Eigendom van 'Afwezigen' wordt verhinderd⁶. De christelijke en moslim Palestijnen daarvan kwamen uiteindelijk terecht in andere Arabische dorpen en steden en vandaag bestaat ongeveer de helft van de bevolking van de twee grootste Arabische steden in Israël, Nazareth en Umm al-Fahm, uit interne ontheemden van 1948 en hun nazaten. Wat de interne vluchtelingen onder de Bedouin bevolking betreft, daarvan leven vandaag 75000 mensen in 39 zogenaamde 'niet-erkende dorpen' in de Negev-woestijn.⁷ Dit zijn

---

dorpen en steden.

- 5 De definitie van het United Nations Office for Humanitarian Affairs voor dergelijke 'interne vluchtelingen' luidt: “interne ontheemden zijn personen of groepen van personen die gedwongen of verplicht zijn te vluchten of hun huizen of die hij plaatsen als gewone verblijfplaats heeft te verlaten, in het bijzonder als gevolg of ter voorkoming van de gevolgen van gewapende conflict, situaties van veralgemeend geweld, schendingen van de mensenrechten of de natuurlijke of door mensen veroorzaakte rampen, en die geen internationaal erkende staat grens gekruisd hebben.”
OCHA, “*Guiding Principles on Internal Displacement*”, OCHA-online, 1999 (05.05.2009, OCHA, http://www.reliefweb.int/ocha_ol/pub/idp_gp/idp.html)
- 6 Deze wet stelt dat de eigendommen van de afwezige onder het beheer en bezit van de 'voogd' vallen, zolang de afwezige niet kan bewijzen dat hij/zij niet langer afwezig is, iets wat door eerdere reguleringen een quasi onmogelijke procedure is. Zolang dit niet bewezen kan worden, heeft de 'afwezige' geen toelating terug te keren naar zijn eigendom.
- 7 HUMAN RIGHTS WATCH, “*Off The Map: Land and Housing Rights Violations in Israel's Unrecognized Bedouin Villages*”, 30.03.2008,

dorpen die de Staat Israël niet erkent als legale nederzettingen, en dus ook niet aangeduid staan op kaarten, geen gemeentelijke diensten hebben zoals een elektriciteitsnetwerk, waterleidingen, afvalverwerking of milieubescherming, hebben geen toelating om enige permanente structuren uit te bouwen en die bij gebrek aan bouwvergunningen op elk willekeurig moment kunnen worden gesloopt.

De niet-erkende dorpen en de interne vluchtelingen zijn echter niet de enige reden die maakt dat er in Israël bijzonder veel aandacht uit gaat naar de demografische gegevens van de Arabische bevolkingen: de perceptie leeft dat het hoge geboortecijfer bij deze groep op termijn een existentiële bedreiging kan vormen voor de positie van de Joodse meerderheid. Deze demografische 'tijdbom' werd in 2003 verwoord door toenmalig Minister van Financiën en huidige Premier Benjamin Netanyahu die stelde dat niet de, eveneens zeer snelle, bevolkingsgroei van de Palestijnen in de Westelijke Jordaanoever en Gaza het voornaamste probleem was maar “dat er wel degelijk een demografisch probleem is en dan wel dat van de Arabische Israëli's die Israëlische burgers zullen blijven. De Onafhankelijkheidsverklaring zei dat Israel een Democratische en Joodse staat moet zijn maar dat het noodzakelijk wordt die Joodse meerderheid te verzekeren”, waarbij hij ook stelde dat een concreet beleid noodzakelijk is om het evenwicht te behouden.⁸ Een studie uit 2006 van Zimmerman en Wise⁹ weerlegt echter de berichten omtrent deze dreiging en stelt vast dat het geboortecijfer van de Arabische bevolking een daling heeft ingezet, terwijl het aantal kinderen per Joodse vrouw stijgt. De geboortecijfers van de christelijke en de Druze bevolking liggen zelfs onder die van de Joodse bevolking en

---

(05.05.2009, Human Rights Watch,
<http://www.hrw.org/en/reports/2008/03/30/map>)

8 BENN, A., ALON, G., “*Netanyahu: Israel's Arabs are the Real Demographic Threat*” in Ha'aretz, 18.12.2003 (05.05.2009, Haaretz,
<http://www.haaretz.com/hasen/pages/ShArt.jhtml?itemNo=373225>).

9 ZIMMERMAN, R.S., WISE, M.L., “*Forecast for Israel and Westbank 2025*” Paper gepresenteerd op Sixth Herzliya Policy Conference, Israel, 23.01.2006.

het gewenste aantal kinderen zou voor de Joodse bevolking hetzelfde zijn als voor de Arabische bevolking. Het aantal kinderen bij de Bedouin gemeenschappen ligt wel nog zeer hoog. Men schat dat in het jaar 2025 de Arabische bevolking 25% van het totale aantal inwoners van Israël zou uitmaken.

Avigdor Lieberman, de leider van de nationalistische politieke partij Yisrael Beiteinu en huidig Israëlich Minister van Buitenlandse Zaken, schoof in 2004 het Ruilplan voor bepaalde bevolkte gebieden naar voren, ook wel bekend als het Lieberman-plan. Volgens dit plan zouden specifieke Joodse nederzettingen in de Westelijke Jordaanoever ontruimd en 'geruild' worden tegen de Arabische bevolking van overwegend Arabische dorpen en steden in Israel, voornamelijk geconcentreerd in het driehoeks-gebied tegen de 'Groene Lijn'¹⁰. De Arabische bewoners binnen dat gebied zouden volgens dit plan hun Israëlich staatsburgerschap verliezen en onder de Palestijnse Autoriteit zouden vallen, tenzij ze een eed van trouw zweren aan de Israëlich Staat. Dit plan, dat eveneens kadert binnen de angst voor de 'demografische tijdbom' in Israël, werd zwaar bekritiseerd, ook in Israël zelf en zowel vanuit een mensenrechtenstandpunt als vanuit de religieuze rechterflank van het Joods-Israëlich politieke spectrum die vreesde hiermee grote stukken land op te geven aan vijandig territorium. Recente onderzoeken¹¹ tonen aan dat ook de Arabische bevolking hier zelf niet voor te vinden is. 78% van de ondervraagde Arabische inwoners van Israël gaf aan tegen de overheveling van de 'Driehoek' naar bezette gebieden die onder de Palestijnse Autoriteit vallen te zijn, en 18% was voor. Wanneer men spreekt over de mogelijkheid van een verhuis naar een onafhankelijke Palestijnse staat vallen de cijfers uit op 62% die toch Israëlich burger zou willen blijven en 14% die de nieuwe staat zou vervoegen.

---

10 De wapenstilstandslijn die in 1949 werd getrokken tussen Israel en haar bureu

11 PIPES, D., "*Palestinians who prefer Israel*" in Jerusalem Post, 01.01.2008, (05.05.2009, The Jerusalem Post, <http://www.jpost.com/servlet/Satellite?cid=1198517266741&pagename=JPost/JPArticle/ShowFull>)

3.3 Etnische en religieuze subgroepen

De 1431700 Arabische inwoners die Israël vandaag telt, vallen onderling te verdelen in 4 groepen te verdelen volgens etnische en religieuze kenmerken. Volgens de gegevens van 2003¹² bestond deze bevolkingsgroep op religieus vlak voor 82% uit moslims, 9% uit christenen en 9% uit Druze. Onder de moslims bevinden zich ook de Bedouin, die met zo'n 170000 in aantal zijn. De Arabische moslims hebben met een jaarlijkse aangroei van 3,3% (voor de periode 1996-2000 was dit zelfs 4,4%), duidelijk het hoogste groeicijfer van heel de bevolking van Israël. Voor de christenen ligt dit op 1,2%, voor de Druze op 2,1% en voor de Joodse bevolking op 1,4%. De moslimgemeenschappen zijn over het algemeen dan ook zeer jong, met een mediaan leeftijd van 19,7 waar dat bij de Joodse bevolking 30,3 is. Verder voorspellen de statistieken van het Israëlische Bureau voor Statistiek dat in 2025 de Arabische inwoners van Israël 2,320 miljoen zielen zullen tellen, waarvan het aandeel moslims nog groter zal zijn dan de huidige 82%. Wanneer men de vergelijking maakt met de omringende Arabische landen, valt er op te merken dat de jaarlijkse aangroei van de Arabische bevolking in Israël hoger ligt dan die in Syrië en Jordanië (beide 2,4%), in Egypte (2%) en in Libanon (1,7%).

De moslims in Israël, zonder de Bedouin bevolking, zijn overwegend Sunni moslims en het leeuwendeel van hen woont in het noorden van het land, waarvan velen in dorpen en kleine steden. Zij ervaren het sterkst de spanningen met de Israëlische overheid en de Joodse bevolking, en ook met de veel minder talrijke christelijke Arabieren zijn er in het verleden conflicten geweest. Zo hebben moslims de christenen vaak beschuldigd van collaboratie met het kolonialisme en het Zionisme, werd de opkomst van de Islamitische beweging in de jaren '80 en '90 door veel christenen met achterdocht onthaald en liepen in 2002 de temperaturen tussen de twee gemeenschappen

---

12 ISRAEL BUREAU OF STATISTICS, *"The Arab Population in Israel in 2003"* in Statisti-lite, 2003 (08.05.2009, Israel Bureau of Statistics, http://www1.cbs.gov.il/www/statistical/arab_pop03e.pdf).

hoog op toen het plan werd opgevat om vlak naast de 'Basiliek van de Aankondiging'¹³ in Nazareth een moskee te bouwen.

De Christelijke Arabische bevolking leeft voornamelijk in stedelijke gebieden en is prominent aanwezig in het Arabische publieke en politieke leven. Op religieuze vlak zijn er vele strekkingen van het Christendom onder hen vertegenwoordigd, maar de grootste groepen zijn de Grieks Orthodoxe, de Grieks Katholieke en de Rooms Katholieke christenen¹⁴. Tijdens de Nakba werden de christenen milder behandeld dan de moslims, wat resulteerde in een relatief hoger percentage dat ook na de onafhankelijkheid in Israël verbleef. In tegenstelling tot de relatie met de moslims, is hun verstandhouding met de Druze wel eerder positief te noemen, wat teruggaat tot het bloedbad in Libanon in 1869 waarvan beide gemeenschappen het slachtoffer werden en wat geleid heeft tot gemengde Druze-Christelijke dorpen in Galilea. De legerdienst van de Druze is zowat het enige obstakel van betekenis in deze verstandhouding.

De Druze zijn leden van een Islamitische sekte die zich eerder gesloten opstelt naar de buitenwereld toe, maar gekenmerkt wordt door het Taqiyya-concept binnen haar filosofie, dat volledige loyaliteit van haar volgelingen vereist naar staat waarin ze verblijven toe. Dit is ook voor de Druze in Israël geen leeg begrip: reeds in 1948 traden zij vrijwillig toe tot het Israëlische leger en vierden zij de Onafhankelijkheidsdag van Israël, en ook vandaag vervullen de mannelijke Druze, in het kader van een akkoord tussen hun religieuze leiders en de overheid in 1956, een legerdienst binnen het

---

13 'The Basilica of the Annunciation', gebouwd op de plaats waar naar verluidt de engel Gabriël de maagd Maria bezocht om haar het nieuws te brengen dat ze zwanger was van de zoon van god.

14 ISRAEL MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, "*Minority Communities*", 01.04.2008 (08.05.2009, Israel Ministry of Foreign Affairs – State of Israel, <http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/People/SOCIETY-+Minority+Communities.htm>).

IDF en zijn zij duidelijk aanwezig binnen rechtse Joodse politieke partijen zoals Likud en Kadima. In 1948 werden de Druze dorpen en hun bewoners dan ook met rust gelaten en wordt de ontwikkeling van een aparte “Israëlische Druze” identiteit sterk aangemoedigd, waardoor zij, net als de christenen, een ‘minderheid binnen een minderheid’ werden. De Druze, die voornamelijk in de omgeving van Haifa wonen, maar ook geloofsgenoten hebben in het Golan gebergte (die zichzelf als Syriërs zien), Libanon en Syrië zullen zich dan ook slechts zeer zelden identificeren met de Palestijnse zaak of Arabische nationalistische strekkingen. Dit heeft zich echter niet vertaald in volledige gelijkheid aan de Joodse bevolking, en bijvoorbeeld op vlak van onderwijs blijven de Druze ver achter.¹⁵

De Bedouin behoorden oorspronkelijk tot een aaneenschakeling van verschillende etnische groepen die als nomaden leefden en zich uitstrekten van de Westelijke Sahara tot de Najd-woestijn in de Arabische Penisula, waaronder ook in de Negev-woestijn in het huidige Israël. De 65000 tot 90000 Bedouins die voor 1948 in de Negev verbleven, werden bij het ontstaan van Israël gereduceerd tot 11000 en hun bewegingsruime werd beperkt tot ongeveer 10% van de totale oppervlakte van dat gebied. Vandaag leeft ongeveer de helft van de Bedouin in 7 dorpen die door de overheid werden gesticht om deze bevolkingsgroep aan te moedigen zich permanent op één plaats te settelen. De overige Bedouins leven voornamelijk in de niet-erkende dorpen. Vandaag treden ongeveer 1% van de Bedouin toe tot het Israëlische leger, vooral met het oog op betere arbeidskansen achteraf. Dit cijfer lag voor 2000 op 5 tot 10%, maar het uitblijven van het verkrijgen van gelijke kansen binnen de militaire structuur zou voor deze scherpe daling gezorgd hebben.¹⁶ Van alle Arabische inwoners van Israël hebben de Bedouin de laagste levensstandaard.

---

15 KIMMERLING, B. En MIGDAL, J, “The Palestinian People, a history”, Harvard University Press, London, 2003, p. 171

16 KANAANEH R., “*Embattled Identities: Palestinian Soldiers in the Israeli Military*” Journal of Palestine Studies, Vol. 32, No. 3 (Lente 2003), pp. 5-20.

3.4 Geschiedenis

De Arabisch-Israëliische oorlog van 1948, de onafhankelijkheidsoorlog voor Israel, de 'Nakba' (catastrofe) voor de Palestijnen, liet het Britse Mandaatgebied Palestina in drie verdeeld achter: de Westelijke Jordaanoever die in handen was van Jordanië, de Gaza-strook die onder de controle van Egypte viel, en de Staat Israël. Van de 950000 oorspronkelijke Arabische inwoners van het Mandaatgebied, vielen er 156000 na de oorlog binnen de grenzen van de Joodse staat, maar tot 1959 zouden er nog hele dorpsgemeenschappen gedeporteerd worden.¹⁷ De Arabische inwoners van Israël vandaag bestaan voornamelijk uit deze mensen en hun afstammelingen, plus een aantal Palestijnen van Gaza en de Westelijke Jordaanoever die tot voor kort in beperkte mate in het kader van familiehereniging konden overkomen.¹⁸ Het leeuwendeel van deze populatie verkreeg automatisch Israëliisch burgerschap, maar nog tot 1966 was de staat van beleg van kracht, die ingrijpende gevolgen had op de procedures voor het verkrijgen van reisvisa, het regelmatig instellen van een avondklok, inperkingen van de persvrijheid, administratieve detenties en verbanningen inhield voor de Arabische bevolking. De overheid communiceerde daarbij voornamelijk met de tribale leiders en clanleiders, waarbij de collectieve Arabische identiteit genegeerd werd.¹⁹ Daarbij werden ook een reeks juridische wetten gestemd die het onteigenen en nationaliseren van land tot doel hadden, zoals de eerder genoemde

---

17 KIMMERLING, B. En MIGDAL, J, "The Palestinian People, a history", Harvard University Press, London, 2003, p. 171

18 Vandaag is de regulering daarrond veel strenger en heeft familiehereniging qua altijd tot gevolg dat de Arabische Israeli naar de Westelijke Jordaanoever of Gaza verhuist en daarmee zijn Israelisch burgerschap verliest.

19 SCHAFFERMAN, K. T., "Arab Identity in a Jewish and Democratic State" in Parliament, The Guttman Center Surveys, 14.05.2008 (09.05.2009, The Israel Democracy Institute, <http://www.idi.org.il/sites/english/parliament/Pages/ArabIdentityinaJewishandDemocraticState.aspx>).

wet op het eigendom van 'afwezig', de land onteigeningswet en reguleringen die land in eigendom van Arabische inwoners onder de noodtoestand tot militair domein verklaarden.

In 1966 werd deze staat van beleg opgeheven, wat de ontmanteling van verscheidene discriminerende wetten tot gevolg had en de Arabische inwoners, in theorie, gelijk maakte aan de Joodse. Tot die tijd had de Arabische bevolking, getraumatiseerd van de nederlaag bij de Onafhankelijkheidsoorlog, lamgeslagen door de militaire overheid en geïsoleerd van de rest van de Arabische wereld, zich eerder ingetogen opgesteld wat de Arabische component van haar nationale identiteit betreft. Van 1948 tot 1967 waren de meeste Arabische inwoners van Israël aanhanger van een van de twee grote politieke groeperingen: het 'nationalistische kamp' van de Israeli Communist Party (ICP), ook bekend als Maki of het 'gematigde kamp' dat bestond uit politieke activisten van de regeringspartij Mapai, het linkse Mapam en leden van aan Mapai verwante satellietlijsten. De 'Gematigden' hielden er wat de Arabische bevolking betreft een pragmatisch, flexibel beleid op na dat zich voornamelijk richtte op de socio-economisch kwesties die in lijn van de dagelijkse zorgen van de Arabische bevolkingsgroep lagen, waarmee ze, volgens Rouhana²⁰, erin slaagde het kwetsbare evenwicht te bewaren tussen de emotionele banden met hun nationaliteit en de instrumentele banden met de staat. Het 'nationalistische kamp' stelde zich aanvankelijk, met het UN Partition Plan nog in het achterhoofd, ronduit separatistisch op en eiste erkenning voor het zelfbeschikkingsrecht van de Arabische Palestijnen in Israël, maar moest hier later onder druk van de Joodse kaderleden binnen de partij op terugkomen. Uiteindelijk zouden in 1965 hoog oplopende ideologische, politieke en persoonlijke meningsverschillen het ICP opsplitsen in een Joodse fractie die dichter naar het Zionistische politieke centrum zou toegroeien, en een Arabisch-Joodse fractie, Rakah, die trouw bleef aan de Sovjet-Unie, en een duidelijk anti-Zionistisch en pro-Arabische positie

---

20 ROUHANA, N., “*The Political Transformation of the Palestinians in Israel: From Acquiescence to Challenge*” *Journal of Palestine Studies*, Vol. 18, No. 3 (lente 1989), pp. 38-59.

innam.²¹ Rakah zou achteraf de grootste van de twee worden en massale steun genieten van Arabische kiezers en partijleden, en argumenteerde dat de nationale identiteit van de Arabische bevolking van Israël gebaseerd was op drie principes: een status als nationale minderheid²², Israëliësch burgerschap en een gevoel van verwantschap met de Palestijnse Arabische natie. In 1964 kwam er de eerste poging van de United Arab List van de eerder radicale groep Al-Ard, die haar ideologische inspiratie haalde bij het Arabische nationalisme van de Egyptische President Nasr, om aan de verkiezingen deel te nemen. Dit werd afgeblokt door het Israeli Central Elections Committee.

De zesdaagse oorlog van 1967 hield een dramatische omwenteling in voor de Arabische bevolking van Israël, die toen voor het eerst sinds de onafhankelijkheid van Israël weer in contact kwam met de Palestijnen van de Westelijke Jordaanoever, Gaza en de groeiende Palestijnse Nationale Beweging in die gebieden. De Arabische inwoners van Israël gingen zich weer identificeren met de ruimere Palestijnse gemeenschap,²³²⁴ een proces dat later 'palestinization' zou gaan heten. Dit gaf, samen met de opheffing van het militaire bestuur, een duw in de rug van het politieke activisme van Arabieren in Israël, en een aantal kleine doorbraken werden gerealiseerd. Zo werd er in 1974 de Raad van Arabische burgemeesters en raadslieden opgericht met de bedoeling de Arabische gemeenschap te vertegenwoordigen en druk uit te oefenen op de overheid, gevolgd

---

21 REKHESS, E., “*The Evolvement of an Arab–Palestinian National Minority in Israel*” *Israel Studies*, Vol. 12, No. 3 (herfst 2007), pp. 1-28.

22 Het concept nationale minderheid impliceert de veronderstelling dat de gehele groep aanwezig is binnen het gastland. Concreet wil dit dus zeggen dat de Arabische bevolking van Israël zichzelf hiermee definieert als verschillend van de Palestijnen in de bezette gebieden en de Diaspora.

23 KIMMERLING, B. En MIGDAL, J., “The Palestinian People, a history”, Harvard University Press, London, 2003, p. 171

24 Tot dan werden de Arabische inwoners van Israël overigens door de Palestijnen in de bezette gebieden, en in de rest van de Arabische wereld, vaak als verraders bestempeld voor hun schijnbare aanvaarding en medewerking met het Zionistische regime.

door de oprichting van het Comité voor de Verdediging van het Land in 1975 dat de veelvuldige onteigeningen wou tegengaan, en de verkiezing van de Arabische dichter Tawfiq Ziad als burgemeester van Nazareth, gesteund door een sterke overwinning van de communistische partij. Voor de Gematigden had het echter tot gevolg dat ze gedwongen werden het dilemma tussen de Arabisch-Palestijnse en de burgerlijke-Israëlische componenten in de nationale identiteit van de Arabische bevolking eindelijk onder ogen te zien. Een eensgezinde reactie daarop bleef uit, waardoor Rakah de vaandeldrager van het palestinization proces werd, maar ook deze partij hield er uiteindelijk wat de identiteit van de Arabische gemeenschappen in Israël betreft een ambigue positie op na. Begin de jaren '70 verscheen er een groepering op het toneel die zichzelf de 'Sons of the Village' noemde, die alle rode lijnen van Rakah overschreed en probeerde op de erfenis van Al-Ard een radicaal anti-Israëlisch platform uit te bouwen, met de hereniging van de Palestijnse natie als doel. De 'Sons of the Village' werden politiek gezien geen hoogvliegers, maar zijn wel kenmerkend voor de evolutie van relatieve passiviteit tot krachtig politiek activisme die de Arabische bevolking doormaakte.

Op 30 maart 1976 werden zes Arabische burgers van Israël gedood door Israëlische veiligheidsdiensten bij een staking als protestactie, Land Day genoemd, tegen onteigeningen en de sloop van huizen, maar ook uit een nationalistisch sentiment, aangewakkerd door de identificatie van de deelnemers met de Palestijnen in de bezette gebieden. Intussen had Rakah zichzelf in heruitgevonden als het Democratic Front for Peace and Equality, ook bekend als Hadash en behaalde in 1977 een recordaantal van 51% van de Arabische en Druze stemmen. In 1980 werd de Islamitische beweging in Israël opgericht die kaderde in een brede trend binnen de Arabische wereld om de Islam in het politieke leven te introduceren. Deze 'Islamic Movement' werd een belangrijke electorale factor, voornamelijk op het vlak van lokale politiek, bouwde scholen en moskeeën, voorzag in bepaalde vormen van sociale zekerheid en moedigde gebed en conservatieve kledingwijzen aan. Ook organisaties die zich niet met parlementaire politiek bezig hielden, zoals het Arab Higher

Monitoring Committee (1982) werden opgericht en eisten aandacht op. Bij het uitbreken van de Eerste Intifada stuurden veel Arabische bewoners van Israël geld, voedsel en kleding naar de bezette gebieden en organiseerden stakingen uit solidariteit met deze opstand.

Tijdens de jaren van de regering van Yitzak Rabin en het Oslo-Proces werd het nationale dilemma van de Arabische bevolking in Israël steeds zichtbaarder, groeide de vastbeslotenheid onder de Arabische bevolking en werden zij sterker betrokken bij de vorming van een coalitie. Maar tegelijk stegen ook de spanningen rond de eisen van de Arabische inwoners, die riepen om Israël als 'staat voor al zijn burgers' en erkenning als nationale minderheid met eigen collectieve rechten, waarbij de Joodse identiteit van het land uitgedaagd werd. Toen bleek dat er in de Oslo-akkoorden geen enkele vermelding werd gemaakt van de Arabische inwoners van Israël, realiseerde de Arabische politieke elite zich dat de stichting van een Palestijnse staat niet noodzakelijk de verwachtingen van 'hun Palestijnse broeders' in Israël zou inlossen, en men begon de middelen en inspanningen naar binnen te richten, ook wel de 'lokalisering van de nationale strijd genoemd'. Het was ook op dit punt dat men openlijk de vraag ging stellen naar de inherente tegenstrijdigheid in de definiëring van de staat als 'Joods' en 'democratisch'. Die spanningen kwamen tot een destructieve climax in oktober 2000, toen 12 Arabische burgers van Israël en 1 man uit Gaza werden gedood bij een demonstratie tegen de reactie van de overheid bij de Tweede Intifada²⁵, maar ook tegen de onwilligheid van de overheid om de socio-economische achterstand en de discriminatie en het onrecht waarmee de Arabische bevolking leefde, aan te pakken. Dit gebeuren leidde ertoe dat deze bevolkingsgroep haar Israëlich burgerschap sterk in twijfel begon te trekken en massaal de verkiezingen van 2001 zou boycotten²⁶. Dit laatste bleek

---

25 Ook wel de Al-Aqsa Intifada genoemd, verwijzend naar de moskee in Jeruzalem die binnen de Islam een groot belang toegekend krijgt, en het sterk bekritiseerde bezoek van Ariel Sharon hieraan op 28 september 2000, wat vaak als het begin van deze opstand wordt gezien.

26 Slechts 18% van de Arabische kiezers zou aan die verkiezingen

achteraf een bepalende factor voor de overwinning van Ariel Sharon te zijn, die daarmee Ehud Barak van de troon stootte, die in 1999 nog 90% van de Arabische stemmen achter zich had gekregen. De Bedouin bevolking onttrok zich na deze gebeurtenis ook significant van de indiensttreding bij het Israëlische leger. Ideologisch richtte de Arabische bevolking zich steeds meer op het herconceptualiseren van hun status als nationale minderheid, waarbij men onder andere door onderwijs en grassroots projecten het collectieve historische geheugen trachtte te herstellen, vooral dan met betrekking tot de Nakba. Na deze gebeurtenissen en de scherpe reacties die erop volgden vanuit het Arabische middenveld, richtte de overheid de Orr commissie op die drie jaar lang onderzocht of de ordehandhavers in die dagen in oktober 2002 in de fout zijn gegaan. Tijdens de oorlog met Libanon in 2006 stegen de spanningen opnieuw: de Arabische burgerrechtenorganisaties klaagden dat de overheid onvoldoende maatregelen nam om de Arabische burgers in het Noorden te beschermen tegen de Hezbollah-aanvallen terwijl de overwegend Joodse dorpen en steden veel beter voorzien waren van schuilkelders, alarminstallaties en andere faciliteiten. Tegelijk was de Joodse bevolking bijzonder verbolgen over de steun die er door bepaalde Arabische partijleiders werd geuit voor de Libanese bevolking en tegen het Israëlisch militair apparaat. Deze spanningen werden nog versterkt toen Eerste Minister Ehud Olmert enkele maanden later, in oktober 2006, de partij Yisrael Biteinu van Avigdor Lieberman uitnodigde om deel te nemen aan de coalitie, dezelfde partij wiens deelname aan de regering na de verkiezingen van 2009 opnieuw als zeer controversieel werd ervaren. In januari 2007 werd de eerste niet-Druze Arabische minister (zonder portfolio) aangesteld, maar dit werd over het algemeen door de linkerflank bestempeld als een goedkope compensatie voor het betrekken van Lieberman in de regering. De rechterflank van het politieke spectrum zag hierin een ernstige bedreiging voor het Joodse karakter van de staat.

---

deelnemen.

3.5 Socio-economische veranderingen

Elia Zureik merkte in 1976 reeds op²⁷ dat er een sociale en economische verandering plaatsvond onder de Arabische bevolking, in de zin dat de oorspronkelijk landelijke bevolking steeds meer naar de steden verhuisde, wat de auteur als een evolutie “van de boerenklasse naar het proletariaat” bestempelde, die zou zijn ingegeven door de ontwikkeling van twee parallelle sociale en economische sferen en de daarop volgende verstoring van de traditionele sociale structuren van de Arabische Palestijnen in Israël. De oorzaken hiervoor legt hij bij de stedelijke voorkeuren van de nieuwe immigranten, de onteigening van het land van Arabische boeren voor “koloniale doeleinden” en de beroepsmatige verschillen tussen Joodse immigranten en de oorspronkelijke bevolking.

De grootste kentering kwam er echter nadat Likud in 1978 de verkiezingen won en in 1985 het Economisch Stabiliseringsplan lanceerde, dat na jaren van sterk overheidsingrijpen, toenemende staatsschulden en hoge inflatie voorzag in verregaande marktliberalisering, met ongekende stijgingen in kredietverleningen, investeringen en consumptie tot gevolg²⁸. De impact daarvan was niet beperkt tot de Joodse burgers, maar gaf ook de Arabische inwoners op korte tijd veel meer kansen om zich op de arbeidsmarkt te ontwikkelen. Vandaag nog bestaat er nog steeds economische ongelijkheid tussen de Joodse en de Arabische bevolking – Arabische werknemers verdienden in 2003 gemiddeld nog steeds maar 69% van de wedde van een Joodse werknemer²⁹ - maar deze evolutie had wel

---

27 ZUREIK, E., “*Transformation of Class Structure among the Arabs in Israel: From Peasantry to Proletariat*”. *Journal of Palestine Studies*, Vol. 6, No. 1 (Herfst 1976), pp. 39-66.

28 SCHEINMANN, G.M., “*Israel and Economic Liberalization*” in *New Society*, 09.07.2008, (08.05.2009, *New Society – Harvard College Student Middle East Journal*, <http://newsocietyjournal.com/2008/07/09/israel-and-economic-liberalization/>)

29 ISRAEL BUREAU OF STATISTICS, “*The Arab Population in Israel in 2003*” in *Statisti-lite*, 2003 (08.05.2009, *Israel Bureau of Statistics*,

een aantal belangrijke sociale veranderingen in petto, bijvoorbeeld op vlak van onderwijs. Zo steeg het aantal Arabische universiteitsstudenten van 0,6% in 1956-1957 tot 8,1% in 2002-2003, wat verschillende sociale gevolgen had voor deze bevolkingsgroep, voornamelijk dat de nieuwe generatie Arabische leidersfiguren beter opgeleid zijn en een vinger aan de pols van globale evoluties heeft.³⁰ Er zijn echter, zoals verder in deze analyse zal besproken worden, ook een aantal traditionele sociale kenmerken van de Arabische bevolking die erin slagen de invloeden van de moderne kapitalistische maatschappij, inclusief die van de vrije markt, te weerstaan.

3.6 Juridische status

De Onafhankelijkheidsverklaring van de Staat Israël stelt het volgende met betrekking tot de Arabische bevolkingsgroep: “Te midden van het offensief dat reeds maandenlang tegen ons gevoerd wordt, beroepen wij ons op de Arabische inwoners van de Staat Israël om de vrede te bewaren en deel te nemen aan de opbouw van de Staat op basis van volledig en gelijk burgerschap en rechtmatige vertegenwoordiging in al zijn voorlopige en permanente instellingen.”³¹ David Ben-Gurion maakte hier de kanttekening bij dat “vanaf die dag (van de ondertekening van de Onafhankelijkheidsverklaring met bovenstaande paragraaf³²) heeft de Israëlische democratie het hoofd moeten bieden aan de delicate taak van het behouden van de rechten van de niet-Joodse minderheid zonder Israël’s definitie van 'Joodse Staat' in het gedrang te

---

http://www1.cbs.gov.il/www/statistical/arab_pop03e.pdf).

30 JAMAL, A., “*Strategies of Minority Struggle for Equality in Ethnic States: Arab Politics in Israel*” *Citizenship Studies*, Vol. 11, No. 3 (juli 2007), pp. 263-282.

31 PROVISIONAL GOVERNMENT OF ISRAEL, “*Proclamation of Independence*” in *Documents*, 14.05.1948 (09.05.2009, The Knesset, http://www.knesset.gov.il/docs/eng/megilat_eng.htm).

32 Eigen toevoeging

brengen”³³. De Grondwettelijke Raad is er in de eerste Knesset niet in geslaagd een Grondwet samen te stellen, en ter compensatie daarvan vaardigde de Knesset sindsdien een reeks 'Basiswetten' uit met betrekking tot verschillende onderwerpen die uiteindelijk de fundamenteën van de grondwet zouden moeten gaan vormen. Bij gebrek aan een Grondwet moeten ook de Arabische inwoners van Israël terugvallen op deze basiswetten om hun rechten geboekstaafd te zien, die voor wat hen betreft de Basiswet op eerbaarheid en vrijheid en de Basiswet op vrijheid van bezetting, beiden ingevoerd in 1992, het belangrijkste zijn. Echter, terwijl deze Basiswetten wel duidelijk het Joodse karakter van de staat vastleggen en daarmee de rechten van de niet-Joden ondermijnen, en ze gelijkheid garanderen voor vrouwen en mindervaliden, is er geen enkele Basiswet of algemeen statuut dat de het recht op gelijkheid voor de Arabische inwoners verdedigt. Het Israëliësch Hooggerechtshof heeft hier echter wel een aantal engagementen aangegaan, toen ze in 1994 oordeelde dat de waarden zoals die werden opgesomd in de Onafhankelijkheidsverklaring, met name gelijkheid, impliciet ook deel uitmaken van de Basiswetten en in dit geval onder de Basiswet op eerbaarheid en vrijheid zou vallen.

Sinds deze uitspraak schijnt het Hooggerechtshof gemakkelijker dat recht op gelijkheid te verdedigen in het geval van discriminatie tegen vrouwen, homoseksuele koppels, ouderen maar ook in het geval van de Arabische bevolking van Israël. Het meest spraakmakende voorbeeld van dit laatste was het geval van het jonge Arabische Qa'dan gezin, dat zich wou vestigen in een nieuwe wijk van het stadje Katzir dat het Joods Agentschap had voorbestemd voor een 'etnisch en socio-economisch select publiek'. De Qa'dans, die bij hun aanvraag doorgelicht werden, kregen vlakaf te horen dat deze wijk alleen voor Joodse Israëliërs was bedoeld, waarna zij hun recht om in

---

33 SCHAFFERMAN, K. T., “*Arab Identity in a Jewish and Democratic State*” in Parliament, The Guttman Center Surveys, 14.05.2008 (09.05.2009, The Israel Democracy Institute, <http://www.idi.org.il/sites/english/parliament/Pages/ArabIdentityinaJewishandDemocraticState.aspx>).

Katzir een huis te bouwen voor de rechtbank verdedigden.³⁴ Na jarenlange procedures oordeelde het Hooggerechtshof in 2000 dat het de staat verboden is enige discriminatie te hanteren bij het toewijzen van staatsgronden, of agentschappen zoals het Joods Agentschap te gebruiken om in naam van de staats te discrimineren. Verder zijn er ook uitspraken geweest inzake de vertegenwoordiging van Arabische inwoners in publieke instellingen zoals de Israëlische Administratieve Raad voor Land die positief uitvielen voor de Arabische bevolking, die voordien in de genoemde Raad volledig afwezig waren.

Adalah, een NGO die optreedt als juridisch centrum voor de rechten van de Arabische minderheid in Israel en die betrokken was in vele van deze rechtszaken, relativeert desondanks de vreugde: “Ondanks deze belangrijke nieuwe uitspraken, is het noodzakelijk te wijzen op drie belangrijke punten: (1) een uitgebreide zitting van het Hooggerechtshof heeft tot op heden het beginsel van gelijke behandeling als een "grondwettelijk recht" niet in een schriftelijke beslissing erkend, (2) het Hooggerechtshof heeft niet gevraagd om de aanvang van de affirmative action programs als oplossing, zelfs na de vaststelling van een toestand van discriminatie tegen Palestijnse burgers, (3) het Hooggerechtshof is nog zeer terughoudend met uitspraken over zaken die ernstige problemen stellen voor de dominante politieke ideologie van de staat, of die fundamentele veranderingen in de Israëlische samenleving en de politieke cultuur vereisen, zelfs wanneer deze zaken zijn gebaseerd op sterke juridische argumenten.”³⁵ Ook de permanente noodtoestand waarin Israel zich sinds haar stichting bevindt en die nooit werd opgeheven, is een factor van onzekerheid omdat ze de overheid bepaalde vrijheidsgraden biedt die ze in een normaal systeem niet

---

34 RABINOWITZ, D., ABU BAKER, K., “*Coffins on our shoulders, The experience of the Palestinian Citizens of Israel*”, California, University of California Press, 2005, 221 p.

35 ADALAH, “*The Palestinian Minority in the Israeli Legal System*” in Historical Background, (09.05.2009, Adalah, <http://www.adalah.org/eng/backgroundlegalsystem.php>).

zou hebben, en slechts beperkt controleerbaar is bij het gebruik ervan.

Tot slot valt nog te melden dat Israël de meeste internationale mensenrechtenverdragen heeft geratificeerd, wat de Arabische bevolking erkenning en bescherming zou moeten bieden als nationale, etnische, linguïstische en religieuze minderheid, maar ook in het geval van Israël is de afdwingbaarheid daarvan voor nationale rechtbanken een probleem, zeker aangezien Israël ook geen onafhankelijke mensenrechtencommissie heeft die een concrete aanklacht zou kunnen verdedigen.

3.7 Discriminaties

3.7.1 Ideologische niveau

Israël geeft, door de nadruk die ze legt op haar identiteit als Joodse staat, per definitie een preferentie van de Joodse burgers over anderen weer, en dit wordt in het dagelijkse leven ook zeer tastbaar weergegeven in de symboliek die er gebruikt wordt op de vlag en andere nationale emblemen, officiële feestdagen, het volkslied en dergelijke. Dat Israël geen twijfel wil laten bestaan over haar bestaan als Joodse staat, blijkt eveneens uit de Basiswet die aangenomen werd in 1985 die elke Knesset lijst verbiedt die niet uitdrukkelijk de staat Israël als de staat van het Joodse volk erkent. Dit schept een situatie die de Arabische inwoners geen duidelijk, formeel juridisch statuut toekent in hun eigen land, en waar deze bevolkingsgroep zich niet kan identificeren met de intrinsieke symboliek van Israël, die volledig haar wortels vindt in het religieuze en ideologische erfgoed van de dominantie meerderheid.

3.7.2 Structurele niveau

Onder deze noemer valt de onvrijwillige uitsluiting van de Arabische inwoners uit een brede waaier van Israëlische instellingen die door de Zionistische ideologie worden beschouwd als dienstverleningen aan de Joods Israëlische of het algemene Joodse belangen, eerder dan

aan de belangen van de volledige bevolking van Israël.³⁶ Daaronder valt in de eerste plaats de uitsluiting van de centra van beleidsvorming waarbij de Arabische bevolking, behalve de individuen die binnen de Zionistische partijen verkozen worden, de rol van permanente oppositie spelen. Aangezien ze worden beschouwd als vertegenwoordigers van de vijand, worden ze niet geaccepteerd binnen regeringscoalities. Ze worden ook systematisch uitgesloten van commissies die handelen rond gevoelige beleidsdomeinen als defensie, financiën en buitenlandse zaken, en de enkeling die ooit de positie van onderminister kreeg toegewezen, was dan nog alleen maar bevoegd voor minderheden en niet voor de algemene bevolking. Verder is ook de uitsluiting van de, voor de overige bevolking verplichte, legerdienst een controversieel gegeven dat voor de betrokkenen verstrekkende gevolgen heeft. In theorie zijn ook de Arabische burgers van Israël verplicht in het leger te dienen, maar een richtlijn van de toenmalige Minister van Defensie in 1954 verleende een vrijstelling voor de Arabische inwoners (behalve de Druze die, zoals eerder gesteld, hierover als gemeenschap een bilateraal akkoord hebben met de overheid) op basis van de argumenten dat men hen niet wilde verplichten tot militaire acties tegen mede-Arabieren, en men leefde met de vrees dat zij de wapens tegen de Israëlische staat zouden kunnen keren. Volgens As'ad Ghanem³⁷ dient men rekening te houden met een derde, meer verkapte aanleiding tot deze beslissing: “het Israëlische leger vormt, naast een instrument voor nationale veiligheid ook een belangrijk middel tot socialisatie en integratie van jonge Joden die van diverse locaties en achtergronden komen en die na hun ontslag uit het leger toegang krijgen tot een ruime waaier aan geldelijke en andere voordelen die de staat bij voorkeur niet toekent aan niet-Joden.”

---

36 GHANEM, A., “*State and Minority in Israel: The Case of the Ethnic State and the Predicament of its Minority*”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 21, No. 3 (mei 1998), pp. 428-448.

37 GHANEM, A., “*State and Minority in Israel: The Case of the Ethnic State and the Predicament of its Minority*”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 21, No. 3 (mei 1998), pp. 428-448.

Daarnaast is het feit dat de Arabische inwoners van Israël 'hun land niet dienen' voor vele Joodse instellingen en individuen een argument op basis waarvan hun loyaliteit in twijfel getrokken wordt en waarmee verdere discriminatie verantwoord wordt. Dit aspect heeft zo'n significante impact op de maatschappelijke positie van de Arabische gemeenschap dat het de Communistische partij er, tot grote ontzetting van haar achterban, ooit toe leidde te vragen deze maatregel op te heffen en de Arabische bevolking ook in te schakelen in de militaire structuren. Hier werd niet op ingegaan, maar momenteel woedt in Israël, zowel onder de Joodse als de Arabische bevolking, wel het debat rond de mogelijkheid om de Arabische jongeren de kans te bieden of de verplichting op te leggen een niet-militaire gemeenschapsdienst uit te voeren en zo een sterkere positie in de Israëliëse samenleving te veroveren.

Er bestaat binnen de overheidsinstellingen maar ook in de particuliere sector een sterke tendens om Arabische burgers niet toe te laten tot de hoogste posities, en de meeste ministeries stellen ook in het algemeen weinig tot geen Arabieren aan. Ook hier wordt bijvoorbeeld vaak het criterium van de legerdienst gebruikt om de toegang tot deze posities te weigeren. Binnen de verdeling van de verschillende beleidsdomeinen van de overheid is het wantrouwen tegenover de Arabische gemeenschap eveneens geconsolideerd: de beleidsdomeinen en kwesties die hen aanbelangen zijn toegewezen aan speciale agentschappen die dit zeer sterk door een veiligheidslens bekijken en uitgaan van een correlatie tussen etnische overwegingen en potentiële veiligheidsrisico's.³⁸ Voorbeelden daarvan zijn het kabinet van de Adviseur van de Premier die bevoegd is voor 'Arabische Zaken', en de Algemene Veiligheidsdienst. Tot slot is er ook een discriminatie tegenover de Arabische bevolking zichtbaar binnen de media, waar nauwelijks 1% van de werknemers van Arabische origine is, de economische, sociale en politieke onderwerpen binnen de Arabische gemeenschap nauwelijks of niet aan bod komen en Arabische individuen die deelnemen aan een uitzending slechts gevraagd wordt naar hun eigen gemeenschap en

---

38 SMOOHA, S., *“Existing Policies and alternatives towards Arabs in Israel”* Megamot, Vol. 1 (1983), pp. 7-36.

nooit naar algemene Israëlische onderwerpen.³⁹ Financiële beperkingen weerhouden de bestaande Arabische media ervan hun potentieel uit te bouwen en de stichting van een Arabische Tv-zender te ondernemen, dit terwijl de Russische en Haredi media wel over substantiële overheidsfondsen beschikken.⁴⁰ Volgens Ghanem gaat het ook hier om een systematisch fenomeen dat fungeert tot het versterken van het Joodse etnische karakter van de staat.

3.7.3 Operationele niveau

Onder deze noemer worden de discriminaties gebundeld die plaatsvinden op het domein van wetgeving en de toewijzing van budgetten en gronden.

“Gelijkheid tegenover de wet is de basis van elk democratisch systeem, daar zonder kan een politiek systeem niet als een democratie beschouwd worden. In Israël bestaat er een fundamentele juridische discriminatie ten voordele van de Joodse burgers en ten nadele van de Arabische burgers. Het Israëlische juridische systeem betaalt een aanzienlijke prijs voor het benadrukken van het etnische Zionistisch-Joodse karakter van de staat.”⁴¹ Binnen de literatuur die handelt over de positie van de Arabische inwoners in Israël bestaan er grote meningsverschillen over de implicaties die de bestaande juridische discriminaties hebben op de vraag of Israël een democratie is, het recht op die titel verliest zoals het citaat van David Kretzmer hierboven stelt, of in een tussenvorm zoals het concept 'etnische democratie' van Sammy Smooha⁴² of 'etnische staat' van As'ad

---

39 MANSOUR, A., *“Arab Personalities in Israel”* Jeruzalem, Sikkuy, 1993

40 MOSSAWA CENTER, *“The Economic Status of the Arab Citizens of Israel: An Overview”* 12.2008 (10.05.2009, Mossawa, <http://www.mossawa.org/files/files/File/Reports/2008/Overview%20economic%20status.pdf>).

41 KRETZMER, D., *“The Legal Status of Arabs in Israel”*, Boulder, CO, Westview Press, 1990, 197p.

42 SMOOHA, S., *“Minority Status in an Ethnic Democracy: the status of the Arab Minority in Israel”* Ethnic and Racial Studies, Vol. 13, No. 3 (1990), pp. 389-413.

Ghanem⁴³ terechtkomt⁴⁴. Waar wel weinig discussie over bestaat is het feit dat er een aantal wetten rechtlijnig tegen de principes van gelijkheid ingaan. Het bekendste en politiek meest gevoelige voorbeeld hiervan is de Wet op Terugkeer die elke Joodse immigrant automatisch Israëliësch burgerschap toekent, maar dit weigert aan alle anderen, inclusief aan de Arabische inwoners die geboren werden in het Britse Mandaatgebied Palestina en daar in 1948 onder dwang vertrokken. De Arabische bevolking heeft slechts het recht zich burger van Israël te noemen in geval van geboorte in Israël of naturalisatie. Verder zijn er ook nog de 'Nationale Instituten' zoals het Joods Agentschap en de Wereld Zionistische Organisatie die een groot deel van hun fondsen verkrijgen van Joodse gemeenschappen in de Diaspora en die vooral inzake de toewijzing van staatsgronden⁴⁵ en de stichting van landbouwgemeenschappen hun diensten alleen aan de Joodse bevolking verstrekken en deze weigeren aan Arabische burgers. Doordat de staat via de wet deze onmiskenbaar Joods georiënteerde instituten aanstelt voor dergelijke belangrijke functies, vormt dit ook een indirecte, maar zeer reële vorm van discriminatie. Er zijn daarnaast nog een hele reeks

---

43 GHANEM, A., “*State and Minority in Israel: The Case of the Ethnic State and the Predicament of its Minority*”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 21, No. 3 (mei 1998), pp. 428-448.

44 Beide concepten liggen dicht bij elkaar en stellen allebei dat het hier gaat om staten waar er een meerderheidsgroep is die door de staat als meer gewenst wordt beschouwd en sterk bevoordeeld wordt ten koste van een minderheid of minderheden. Beiden stellen ook dat het mogelijk is dat een dergelijke staat zichzelf als een democratie zal definiëren, alleen zal het etnische democratie-model meer geloof hechten aan de mogelijkheid van het in evenwicht houden van de democratische factor en de dominantie van een bepaalde etnische meerderheid.

45 Wat niet minder dan 93% van alle grond is, die alleen mag verpacht en niet verkocht mag worden.

Bron: US DEPARTEMENT OF STATE, “*2007 Country Reports of Human Rights Practices – Israel and the Occupied Territories*” in Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, 11.03.2008 (10.05.2009, Bureau of Public Affairs, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100597.htm>)

juridische regelingen die een discriminatie vormen tegenover de Arabische bevolking, en zowel in symbolische als in praktische aangelegenheden de Joodse bevolking, erfgoed, religie, waarden en cultuur voorop stellen.⁴⁶

Er is geen gebrek aan voorbeelden van domeinen waarin discriminatie blijkt op vlak van overheidsuitgaven, en evenmin aan wetenschappelijke studies hierover. Gezien deze analyse zich voorop stelt een globaal en genuanceerd beeld weer te geven van de situatie van de Arabische bevolking van Israël, eerder dan een exhaustieve lijst op te stellen van alle probleemgevallen binnen één bepaalde categorie, beperken we ons ook hier tot een aantal tekenende voorbeelden. Zo blijkt dat van het totale budget van de overheid voor 2008 voor ontwikkeling, slechts 7,6% voorzien werd voor de Arabische inwoners, terwijl zij bijna 20% van de bevolking uitmaken.⁴⁷ Arabische scholen, die in een apart schoolsysteem in opleidingen voorzien, krijgen per kind minder fondsen, geven les in grotere klassen en met minder leerkrachten. Zo zijn er in de Joodse scholen 16 kinderen per voltijds werkende leerkracht, terwijl dat er in de Arabische scholen 19,7 zijn. Ook de bouw van nieuwe scholen en klaslokalen in het Arabische schoolsysteem is nagenoeg stilgelegd, terwijl de bevolking sterk groeit en men bijgevolg in 2004 reeds een tekort van 1500 klaslokalen optekende. De situatie is het schrijnendst in de gevallen van kinderen met een handicap en kinderen uit de Bedouin-dorpen.⁴⁸

---

46 ROUHANA, N., *"Identities in Conflict: Arab Citizens in an Ethnic Jewish State"* New Haven, CT, Yale University Press, 1997, 312 p.

47 MOSSAWA CENTER, *"The Economic Status of the Arab Citizens of Israel: An Overview"* 12.2008 (10.05.2009, Mossawa, <http://www.mossawa.org/files/files/File/Reports/2008/Overview%20economic%20status.pdf>).

48 HUMAN RIGHTS WATCH, *"Israel: budget discriminates against Arab Citizens"* 11.8.2004 (10.05.2009, Human Rights Watch, <http://www.hrw.org/en/news/2004/08/11/israel-budget-discriminates-against-arab-citizens>).

Wat betreft de verdeling van gronden, zowel voor landbouw als voor huisvesting, werd al eerder het beleid in verband met de 'Nationale Instituten' vermeld die een zeer groot aandeel van het land in handen hebben en een etnisch en ideologisch geïnspireerd beleid voeren naar de toewijzing van de gronden toe. De nationale en regionale planorganen die deze gronden beheren, hebben vertegenwoordigers van het ministerie van defensie, het ministerie van huisvesting en ontwikkeling, het Joods Agentschap en het Joods Nationaal Fonds in hun bestuursraden, waarbij ook deze planorganen een duidelijk prioriteit geven aan de Joodse bevolking en het grondbezit door Arabische inwoners zo veel mogelijk tegengaan. Voorbeelden daarvan zijn de uitbreidingen van overwegend Joodse steden als Carmiel, het striktere beleid bij het verlenen van bouwvergunningen aan Arabische burgers waardoor die niet langer de natuurlijk aangroei van de bevolking volgen, de uitbouw van 'buitenposten' in het sterk Arabisch bevolkte Galilea, de uitbreiding van de rechtsbevoegdheid van de Joodse regionale raden en de onteigening van Arabische huizen voor ontwikkelingsplannen.⁴⁹ Op deze manier, door meer dan doelmatig vereiste landreserves voor de Joodse gemeenschappen te voorzien, is het beleid inzake ruimtelijke ordening een instrument om de Arabische bevolking onder controle te houden en haar uitbreiding tegen te gaan.⁵⁰

Ook de Orr Commissie, die de dramatische gebeurtenissen van oktober 2000 onderzocht, kwam (onder andere) tot de conclusie dat de Arabische bevolking in kwestie binnen Israel op dagelijkse basis veel onrecht te slikken krijgt: “De overheidsaanpak naar de Arabische sector toe is in de eerste plaats nalatig en discriminerend geweest. De gevestigde machten legden niet genoeg gevoeligheid aan de dag naar de noden van de Arabische bevolking toe en

---

49 YIFTACHEL, O., “*Spatial Planning, land control and Jewish Arab relations in the Galilee*” *City and Region*, Vol.30, No. 5. (1994), pp. 55-98.

50 GHANEM, A., “*State and Minority in Israel: The Case of the Ethnic State and the Predicament of its Minority*”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 21, No. 3 (mei 1998), pp. 428-448.

ondernemen niet voldoende initiatieven om overheidsmiddelen op een gelijke manier te verdelen. Als gevolg van deze en andere processen, heerste er een noodtoestand in de Arabische sector op verschillende gebieden. Bewijs van deze nood waren onder andere armoede, werkloosheid, een tekort aan grond, ernstige problemen in het onderwijs en aanzienlijk gebrekkige infrastructuur.”⁵¹

Het zou echter een verkeerde conclusie zijn te denken dat dergelijke discriminatie alleen bestaat tussen de Arabische inwoners van Israël en de Zionistische overheid, in een onderzoek van het Centrum Tegen Racisme van 2006 blijkt de relatief negatieve houding van de Joodse bevolking tegenover de Arabische inwoners, bij een eenzelfde onderzoek in 2008 blijken de verhoudingen nog slechter te zijn. Zo zou 75% van de Joodse bevolking weigeren in hetzelfde appartementsgebouw te leven als een Arabier, vindt ongeveer 40% dat de Arabische bevolking haar stemrecht zou moeten verliezen, zijn 59% van de Israëliische Joden van mening dat de Arabisch/Palestijnse cultuur een primitieve cultuur is en rapporteert 31% een gevoel van haat en 50% een gevoel van angst wanneer ze op straat Arabisch horen spreken, slechts 19% beschreef bij deze laatste vraag positieve of neutrale gevoelens. Daarnaast blijkt nog dat er meer steun gevonden wordt voor een segregatie tussen de Joodse en Arabische bevolking bij de Joden die uit het Midden-Oosten migreerden dan bij de Europese Joden.⁵²

3.8 Huidige Arabische politieke partijen

Allereerst dient te worden opgemerkt dat de Zionistische en andere partijen eveneens Arabische inwoners van Israël op hun lijsten

---

51 ORR COMMISSIE, “*The Official Summation of the Orr Commission Report*” in Ha’aretz Online English Language Edition, 02.09.2003, (10.05.2009, Ha’aretz, <http://www.iataskforce.org/pdf/Official%20Summation%20of%20Or%20Commission%20Report;%20Haaretz%20-%20September%202,%202003.pdf>).

52 NACHMIAS, R., “*Meer dan de helft van de Joden: Arabische huwelijken zijn bedrog*” (vert.) in Ynet, 27.03.2007 (10.05.2009, Ynet, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3381836,00.html>).

hebben staan. Vanaf de begindagen van de staat was het gebruikelijk dat de grote Zionistische partijen jonge ambitieuze Arabische Israëli's, meestal uit grote clans in de periferie, rekruteerden en hen in ruil voor samenwerking met de staat een zitje in de Knesset of in een andere gegeerde positie bezorgden. Tot in de jaren '70 waren dergelijke individuen prominent aanwezig op de 'Arabische lijsten' van het dominante Mapai (later Labor), in een poging zo een zekere controle uit te oefenen binnen de traditionele Arabische samenleving.⁵³ Ook vandaag bestaan de Arabische lijsten nog, al gelden nu wellicht eerder de verlokkingen van de aantallen waarmee de Arabische bevolking vandaag aanwezig is binnen Israël. Bij de verkiezingen van 2009 hebben Meretz, Kadima en Labor meegedongen voor de stem van de Arabische kiezer. Voornamelijk de Druze gemeenschappen staan niet weigerachtig tegenover het steunen van een Zionistische partij.

Op 10 februari 2009, wedijverden echter ook en vooral 4 Arabische en Arabisch-Joodse partijen mee voor die Arabische stemmen: Balad, Hadash, Raam-Taal en Da'am⁵⁴, die onder te verdelen zijn in nationalistische, communistische en Islamitische stromingen.

Balad

De Democratische Nationale Alliantie die de seculiere nationale stroming vertegenwoordigt. Balad vraagt voor de transformatie van Israël in een staat voor al haar burgers door het inrichten van volstrekt gelijke rechten tussen haar Arabische en Joodse burgers. De partij vraagt op om een opheffing van alle vormen van discriminatie tegenover de Arabische bevolking, om eerlijke vertegenwoordiging van de Arabische bevolking in overheids- en publieke instellingen en om de nationale cultuur van de Arabische natie te steunen zonder staatsinterventie. Balad behaalde in de verkiezingen van 2009 drie

---

53 JAMAL, A., "The Arab Leadership in Israel: Ascendance and Fragmentation" *Journal of Palestine Studies*, Vol. 35, No. 2 (Winter 2006), pp. 6-22.

54 LAVIE, E., RUDNITZKY, A., "Elections 2009 Update -Arab Politics in Israel and the 18th Knesset Elections" *The Konrad Adenauer Program for Jewish-Arab Cooperation*, Special Issue 09.02.2009, 18p.

zetels op basis van 83,739 stemmen⁵⁵.

Hadash

Het Democratisch Front voor Vrede en Gelijkheid dat de Israëlische Communistische Partij incorporeert en ijvert naar Joods-Arabische co-existentie. De partij stelt een democratische grondwet voor die alle fundamentele burgerlijke vrijheden en rechten beschermt, sociale rechten introduceert en het seculiere karakter van de staat en de gelijkheid van haar burgers garandeert. Hadash is de enige partij van deze vier met een gemengde Joodse-Arabische compositie, en bij verkiezingen worden de eerste drie plaatsen op de kandidatuurlijst steeds toegewezen een Christelijke, een Islamitische en een Joodse kandidaat. Hadash behaalde in februari 2009 112,130 stemmen en vier zetels.

Raam-Taal

De Verenigde Arabische Lijst en de Arabische Beweging voor Verandering die staan voor de nationalistisch-Islamistische stroming. Voor de Arabische bevolking van Israël vraagt Raam-Taal om de erkenning als nationale minderheid met rechten in alle aspecten van het leven, waaronder een gelijke vertegenwoordiging in staatsinstellingen. Deze partij schaarde 113,954 achter zich, wat haar vier zetels opleverde.

Da'am

De organisatie voor Democratische Actie is een kleine Joods-Arabische partij die werkt rond de rechten van arbeiders en vrouwen. Da'am steunt de volledige gelijkheid van rechten voor de Arabische inwoners van Israël en schuift een concreet voorstel naar voren voor de oprichting van een Joods-Arabische vakbond die niet-vakbondsleden, zowel mannen als vrouwen, zou aansporen tot mobilisatie en voor effectieve bescherming op basis van klassensolidariteit zou voorzien. Da'am haalde in 2009 slechts 2,645 stemmen, wat te weinig was om de kiesdrempel van 2% van het

---

55 ISRAEL MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, "Elections in Israel-Februar 2009" in Historic Events, 10.02.2009 (18.05.2009, Israel Ministry of Foreign Affairs, http://www.mfa.gov.il/MFA/History/Modern+History/Historic+Events/Elections_in_Israel_February_2009)

totale aantal stemmen te overschrijden.

3.9 NGO's en de Future Vision Documents

Buiten het gebied van de politiek, werd er gekeken naar de niet-gouvernementele organisaties als instrumenten van mobilisering die buiten de onmiddellijke controle van de staat vielen. De Arabische NGO's kwamen op vanaf de jaren '70, fungeerden als spreekbuis voor allerlei belangen en vervulden belangrijke functies binnen de door de overheid verwaarloosde Arabische gemeenschap. In de jaren '90 volgde, onder druk van de sterke Joodse NGO's, een nieuwe golf van initiatieven en vandaag vormen de Arabische NGO's een breed netwerk dat de belangen van de Arabische bevolking vertegenwoordigt in belangrijke domeinen als ruimtelijke ordening, gezondheidszorg, onderwijsinfrastructuur, juridische diensten en advies en toezicht op de mensenrechten. Voorbeelden van NGO's van na de jaren '90 die een actieve rol spelen binnen de Arabische etnische mobilisatie zijn de Arab Human Rights Association, Association of the Forty (voor de erkenning van niet-erkende dorpen), Adalah (juridisch centrum voor de rechten van Arabische minderheden), Mossawa (belangenorganisatie voor het nastreven van gelijkheid), Mada Al-Carmel (centrum voor toegepaste sociale wetenschappen met een focus op de Arabische bevolking van Israël) en I'lam (de enige Arabische mediaorganisatie in Israël).

Er is echter sprake van een interne verdeeldheid die de Arabische gemeenschap parten speelt en die ook een obstakel vormt tussen verschillende initiatieven en organisaties. Vooral de seculiere en religieuze NGO's gaan slechts zeer zelden over tot een vorm van coöperatie en hebben over het algemeen twee afgescheiden, parallelle maatschappelijke middenvelden uitgebouwd. De seculiere NGO's richten zich voornamelijk op lobbyen, zijn burgerlijk georiënteerd en streven naar een positie van gelijkheid in de Israëlische samenleving, terwijl de religieuze versie van deze organisaties zich bezig houdt met onderwijs, welvaart, gezondheidszorg, de zorg voor de Islamitische heilige sites, en

autonome culturele enclaves ver van de overheidsinstellingen ambieert. De seculiere NGO's krijgen hun middelen bijna volledig van buitenlandse donoren die hen wel een zekere agenda opleggen maar hen beschermen tegen staatsinterventies. De religieuze NGO's daarentegen worden vooral gefinancierd door de lokale Moslim gemeenschappen, wat hen kwetsbaarder maakt tegenover de staat. Deze twee strekkingen zijn verder ook onderling gefragmenteerd, voornamelijk volgens de partijlijnen.

De 'Future Vision Documents' zijn 4 documenten die tussen december 2006 en mei 2007 werden gepubliceerd door enkele van de bovenstaande NGO's in samenwerking met de Arabische politieke en intellectuele elite, en die pogen een duidelijke positie te formuleren met betrekking tot de burgerlijke en nationale status van de Arabische bevolking van Israël.

(1) "The Future Vision of the Palestinian Arabs in Israel", opgetekend door een groep van 40 Arabische academici en intellectuelen, gepubliceerd in naam van The National Committee for the Heads of the Arab Local Authorities in Israel

(2) "An Equal Constitution for All: On a Constitution and the Collective Rights of Arab citizens in Israel", opgetekend door jurist Dr. Yousef Taysir Jabareen, gepubliceerd door het Mossawa Center

(3) "The Democratic Constitution", gepubliceerd door Adalah

(4) "The Haifa Declaration", gepubliceerd door Mada Al-Carmel, geleid door Prof. Nadim Rouhana

De Future Vision Documents zijn een direct gevolg van de eerder beschreven lokalisering van het nationale proces, zoals dat na de Oslo-akkoorden bij de Arabische bevolking van Israël plaatsvond. Daarnaast werd het gevoel van uitsluiting uit het Israëliësch politieke discours bij de Arabische bevolking nog versterkt door de "Kinneret Covenant", een toekomstvisie opgesteld door Joodse intellectuelen en politici, waar geen enkele Arabische deelnemer bij betrokken was. De Future Vision Documents zijn in het algemeen ook een signaal vanuit de Arabische gemeenschap van teleurstelling over het uitblijven van de politieke, sociale en economische ontwikkelingen die hun situatie zouden kunnen verlichten en de vrees voor een

groeïende publieke steun voor politieke figuren als Avigdor Lieberman en zijn plannen voor de Arabische bevolking.⁵⁶ Elie Rekhess analyseerde voornamelijk de eerste en de derde van deze documenten en stelde daarin allereerst al een opvallende mate van zelfkritiek vast wanneer het ging over de emancipatie van vrouwen binnen de Arabische gemeenschap, het bestaan van corruptie en de politieke benoemingen binnen het onderwijssysteem. Ook in de Haifa Declaration was dit prominent aanwezig. Uiteraard blijft het daar echter niet bij. De schrijvers van deze verklaringen grijpen de gelegenheid aan om hun eis tot erkenning als nationale minderheid in een veel bredere context te formuleren en daarmee rechtstreeks het model van de Joodse staat aan te vechten. Er wordt daarbij ook niet alleen gevraagd om structurele gelijkheid en de verwerping van de definitie van de staat als Joods en democratisch, men eist ook dat het Palestijnse historische discours en hun positie als inheemse minderheid erkend zou worden. Verder worden er ook concrete voorstellen gedaan met betrekking tot structurele, institutionele hervormingen die de Arabische bevolking meer autonomie zouden geven en de onverstoorde ontwikkeling van een collectieve identiteit moeten mogelijk maken.

Onnodig te stellen dat dit een mijlpaal was in de ontwikkeling van een collectief bewustzijn bij de Arabische inwoners van Israël. Binnen de sfeer van Joodse academici en commentatoren zijn er verschillende positieve en constructieve reacties gekomen op de bijdrage die met deze documenten werd geleverd aan het publieke debat over de Arabische bevolking van Israël. “Over het algemeen was de reactie van de Joodse bevolking echter militant en defensief, waarmee ze antwoordden op wat zij begrepen als separatistische intenties bij de auteurs”, zo schrijft Rekhess. “Sommige columnisten interpreteerden de Future Vision Documents als een oorlogsverklaring aan de Joodse meerderheid en brandmerkten de Arabieren als staatsvijanden”.

Een heel andere kritiek die op de Future Vision Documents geformuleerd zou kunnen worden, is in hoeverre verklaringen,

---

56 REKHESS, E., “*The Evolvement of an Arab–Palestinian National Minority in Israel*” *Israel Studies*, Vol. 12, No. 3 (herfst 2007), pp. 1-28

opgesteld door de intellectuele elite, spreken in naam van de gehele Arabische bevolking van Israël.

4. Statelijk niveau

4.1 Theoretisch kader

Etnische mobilisatie is “collectieve actie die zich richt op het bereiken van collectieve doelen door groepen wiens organisatie voornamelijk gebaseerd is op een set van etnische kenmerken zoals huidskleur, taal, migratiegeschiedenis of residentiële segregatie”^{57 58}. Dit kan gebeuren vanuit twee verschillende perspectieven: dat van een dominante groep die haar overmacht wil laten gelden over een nieuwe groep die een potentiële bedreiging vormt, of vanuit het perspectief van een groep die zich in een zekere achtergestelde positie bevindt en de bestaande machtsstructuren wil uitdagen.

De studie van etnische en nationalistische bewegingen ligt op de kruisweg van drie onderzoeksdomeinen, sociale bewegingen, raciale en etnische collectieve actie en nationalisme, en heeft daarbij ook af te rekenen met 'mythes' of interpretaties die dergelijke bewegingen hanteren met betrekking tot hun etnische identiteit.⁵⁹ Mede ten gevolge daarvan bestaat er een grote diversiteit aan denkkaders binnen dit onderzoeksdomein, die elk op basis van een ander aspect van de bewuste bewegingen en hun context, etnische mobilisatie trachten te analyseren. Eén van deze theorieën legt een verband tussen etnische mobilisatie en de wereldsysteemtheorie, die stelt dat in een situatie van steeds groter wordende interdependentie, het

---

57 OLZAK, S., “*Ethnic Protest in Core and Periphery States*”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol 21, No. 2 (March 1998), pp. 187 - 217

58 Deze definitie onderscheidt zich van etnische solidariteit, wat neerkomt op een bewuste identificatie met een bepaalde etnische bevolkingsgroep.

59 SNOW, D., SOULE, S., KIERSI, H., *The Blackwell Companion to Social Movements*”, Blackwell, Wiley-Blackwell Publishing Ltd, 2004, 754 p.

begrijpen van machtsverhoudingen cruciaal is bij het bestuderen van de politieke en economische activiteiten van staten. Die hiërarchie van machtige en minder machtige staten zou bepaald worden door de intensiteit van de economische banden tussen landen. Deze theorie van Susan Olzak en Kiyoteru Tsutsui geeft aan dat de voortschrijdende integratie in het economische en politieke wereldsysteem de vorming van (nieuwe) etnische bewegingen beïnvloedt en etnische fragmentatie binnen staten merkbaar in de hand werkt, wat een stijging in het aantal etnische mobilisaties teweeg brengt.⁶⁰ Concreet creëert globale integratie een context waarin distributieprocessen tussen groepen binnen staten vergeleken worden, economische, sociale en politieke veranderingen (ook die in het buitenland) verre gaande gevolgen hebben en dat, in geval van ongelijkheid, de vraag naar een herverdeling van middelen en rechten scherper naar boven komt. Olzak en Tsutsui concluderen daarbij ook dat er systematische verschillen bestaan tussen de etnische bewegingen in verscheidene types van landen, met name centrumlanden en periferielanden, bij uitbreiding ook semiperifere landen. Deze landen zouden zich van elkaar onderscheiden op vlak van hun positie binnen handelsstromen, militaire interventies, diplomatieke betrekkingen en (stichtend) lidmaatschap van verdragen. Een centrumland wordt hierbij dan gedefinieerd als een land dat “(1) een centrale rol speelt in handel en militaire interventies, (2) een dominantie behoudt door het gebruik van of de dreiging met superieure gewapende overmacht en (3) over een centrale positie beschikt in een netwerk van diplomatieke informatie en uitwisseling, specifiek in de rol van het uitzenden van diplomaten en het sluiten van verdragen.”⁶¹ Periferiestaten zijn logischerwijze de landen die op deze parameters het laagst scoren. In deze theorie

---

60 OLZAK, S. en TSUTSUI, K., “*Status in the World System and Ethnic Mobilization*”, *The Journal of Conflict Resolution*, Vol 42, No. 6 (Dec 1998), pp. 691 - 720

61 SNYDER, D. , KICK, E., “*Structural Position in the World System and Economic Growth: 1955-1970, A Multiple-Network Analysis of Transnational Interactions*”, *The American Journal of Sociology*, Vol 84, No 5 (Mar., 1979), pp. 1096-1126

dragen de auteurs de stelling uit dat de positie van landen binnen de hiërarchie in het wereldsysteem een stimulerende of afremmende invloed heeft op de omvang van etnische fragmentatie en mobilisering, en op de waarschijnlijkheid van gewelddadige etnische confrontaties.

John Meyer en zijn collega's verschuiven voor een deel de focus van deze definitie, en stellen dat men ook de ideologische implicaties van de integratie in een wereldsysteem in rekening moet brengen.⁶² Deze onderzoekers stellen dat de verspreiding van mensenrechten een sleutelfactor is in de studie van moderne sociale bewegingen, ook etnische bewegingen. Volgens hen is een uitbreiding van respect voor de mensenrechten in institutionele structuren in de centrumlanden bepalend voor de opkomst van een ruime waaier aan nieuwe bewegingen die hun standpunten via conventionele methodes kenbaar maken.⁶³ In periferielanden zou er echter meer sprake zijn van autoritaire regimes die niet al te zeer wakker liggen van een mensenrechtenbeleid en waar allerhande bewegingen met de harde hand onderdrukt worden. In deze periferielanden zouden er dan ook minder niet-gewelddadige organisaties of initiatieven zich ontwikkelen, maar wanneer protestvormen dan toch de kop opsteken, zouden ze significant vaker uitlopen in geweld, confrontaties en afscheidingsbewegingen dan in open en democratische landen. Met andere woorden: men zou naar aanleiding van deze theorie kunnen veronderstellen dat er een proportioneel verband bestaat tussen de

---

62 MEYER, J., BOLI, J., THOMAS, G., RAMIREZ, F., *“World Society and the Nation-State”*, *The American Journal of Sociology*, Vol 103, No 1 (Jul., 1997), pp. 144-181

63 Men dient hierbij in gedachten te houden dat bij protest via niet-conventionele methodes, de deelnemers vaak grote risico's lopen bij hun engagement (gerechtelijke vervolging, fysieke verwondingen of overlijden, sociale stigmatisering van henzelf, familieleden en andere leden van de etnische bevolkingsgroep, ...) en dat er, indien de mogelijkheid aanwezig is, er dus liever zal gekozen worden voor legitieme uitingen van protest als vreedzame demonstraties, politieke participatie door verkiezingen, informatiecampagnes en dergelijke.

waarschijnlijkheid van etnisch geweld en de repressieve tactieken zoals die gebruikt worden door perifere staten.⁶⁴ Hierbij dient vermeld te worden dat, volgens de resultaten van een aantal studies, etnisch protest in perifere staten vaak gevolgd wordt door een scherpe reactie van een dominante groep, wat ook een concurrerende etnische groep kan zijn.⁶⁵ Niet onbelangrijk is hier ook dat de verspreiding van de implementatie van dergelijke rechten vaak gebeurt door internationale organisaties. Lidmaatschap van dergelijke organisaties moet dus ook voor landen in de periferie in rekening gebracht worden.

Een tweede aanvulling aan deze theorie brengen Olzak en Tsutsui zelf aan⁶⁶ met het verband dat ze leggen met nationalisme. “Wij definiëren nationalisme ruwweg als het proces waarin burgerrechten worden toegekend aan, in eerste instantie, individuen, en dan aan groepen die gekenmerkt worden door hun etnische oorsprong, taal, geslacht en seksuele oriëntatie die in diverse landen als rechtmatig worden beschouwd. Wij stellen dat nationalisme en etnische bewegingen beiden gevolgen zijn van de integratie van de landen en gebieden in een onderling afhankelijk wereldsysteem. Met andere woorden, een steeds verder geïntegreerd systeem dat gebaseerd is op nationalistische ideologie versterkt de integriteit van de staten, terwijl het de antithese in de vorm van etnische splinterbewegingen aanmoedigt.” De voorgeschiedenis van een bepaalde regio of conflict zou eveneens een factor van belang zijn voor de ontwikkeling van de huidige etnische mobilisering, of het gebrek daaraan.

---

64 KRIESI, H., *“New Social Movements in Western Europe”*, Minneapolis, MN, University of Minneapolis Press, 1995

65 OLZAK, S., OLIVIER, J., *“Racial Protests and Conflict in the U.S. And South Africa”*, European Sociological Review, Vol 14 (1998), pp. 255-278

KRIESI, H., *“New Social Movements in Western Europe”*, Minneapolis, MN, University of Minneapolis Press, 1995

66 OLZAK, S. en TSUTSUI, K., *“Status in the World System and Ethnic Mobilization”*, The Journal of Conflict Resolution, Vol 42, No. 6 (Dec 1998), pp. 691 - 720

Voor het empirische onderzoek⁶⁷ van deze stellingen kijken Olzak en Tsutsui concreet naar de perifere status van landen en de etnische mobilisatie, de houding naar burgerrechten toe en de positie van landen binnen het wereldsysteem, een netwerk van internationale organisaties. Volgens de theorie zouden de patronen van etnische mobilisatie dus merkbaar moeten verschillen tussen centrumlanden en periferielanden, zou het burgerrechtenbeleid van landen invloed moeten hebben op etnisch protest en geweld, en zou integratie in een netwerk van internationale organisaties etnisch geweld moeten matigen. Met betrekking internationale organisaties, maken de auteurs nog de opmerking dat niet alle landen een even grote invloed zullen ondervinden van het lidmaatschap van organisaties die worden gesticht, gedomineerd en geleid door centrumlanden, aangezien het deze organisaties zijn die leningen verstrekken, voor militaire bescherming kunnen zorgen en inbedding voorzien in een internationaal banksysteem. Perifere landen die zelf niet in staat zijn dergelijke instellingen uit te bouwen, zullen daarom veel sterker de kosten en de baten van dergelijke verbintenissen ervaren, en voor etnische groepen binnen deze landen heeft dat implicaties voor de mogelijkheden die zij hebben om zich te mobiliseren. Dat wil ook zeggen dat deze landen veel sneller, vrijwillig of niet, worden meegetrokken bij veranderingen in de globale economie of politieke machtsverhoudingen. Daarnaast wordt ook nog aangegeven dat een grotere etnische diversiteit, etnische mobilisering in de hand zal werken, waardoor ook het bestuderen van migratiepatronen die de diversiteit vergroten, wellicht relevant is.⁶⁸ Bij deze studie wordt er

---

67 Voor dit onderzoek werd gebruik gemaakt van de data van het Minorities At Risk Project van Ted Robert Gurr. Deze analyse onderzocht 130 landen, waaronder ook Israel, in de periode van 1965 tot 1989 op variabelen met betrekking tot etnische gewelddadige en geweldloze protestvormen.

Gurr, T., *Minorities At Risk phase III dataset: User's Manual*, College Park, Center for International Development and Conflict Management, University of Maryland, 1996

68 OLZAK, S., *The Dynamics of Ethnic Competition and Conflict*, Stanford, CA, Stanford University Press, 1992, pp. 288

ook de variabele inkomensongelijkheid in acht genomen, van dewelke het belang voor het onderzoek naar etnische mobilisatie door de literatuur niet in twijfel wordt getrokken. Een hoge inkomensongelijkheid en ongelijkheid in het algemeen zou een sterkere mobiliseringsdrang met veroorzaken⁶⁹

De resultaten van het empirische onderzoek van Olzak en Tsutsui bevestigden enkele van hun hypothesen en weerlegden andere. De centrum- en semiperifere staten blijken een iets hogere intensiteit aan zowel gewelddadige als geweldloze etnische protestacties te ervaren, maar tussen de verschillende tijdsperiodes blijken daarin wel duidelijke veranderingen op te treden. Dit terwijl er geen basis werd gevonden voor de claim dat landen met een perifere status meer te maken zouden krijgen met gewelddadige mobilisering dan centrumlanden. Voor de hypothese dat er een verband is tussen het respect voor burgerrechten in een land en de etnische mobilisatie daar, werd dan ook geen steun gevonden in de data. Er wordt echter wel aangetoond dat lidmaatschap van internationale organisaties voor de landen in de periferie een positief effect heeft op het ontstaan van niet-gewelddadige protestinitiatieven en significant de gewelddadige confrontaties verlaagt. Dit resultaat werd echter enkel neergezet in de periferielanden, waar het lidmaatschap van internationale organisaties een nieuwheid is. Inkomensongelijkheid stimuleert etnisch geweld dan weer, maar dit effect schijnt grotendeels verdwenen te zijn tegen de jaren '80. De auteurs maken hierbij echter de opmerking dat louter de ruwe, algemene data met betrekking tot inkomensongelijkheid bij een dergelijk onderzoek een onvolledig beeld geven. Ze geven namelijk niet weer wat de verhoudingen zijn tussen de verschillende groepen en hoe het staat met andere factoren zoals discriminatie op de arbeidsmarkt, in welke mate de ongelijkheid gebaseerd is op etnie, andere vormen van discriminatie waaronder op het juridische domein of ongelijkheden op vlak van taal of culturele expressie. De auteurs stellen ook dat dit theoretisch kader duidelijk zowel op vlak van indicatoren als in

---

69 MULLER, E., SELIGSON, M., "*Inequality and Insurgency*", *American Political Science Review*, Vol. 81 (1987), pp. 425-449

longitudinaal onderzoek nog verdieping en verbreding vereist. Olzak en Tsutsui suggereren eveneens dat, mocht deze brede lens van wereldsysteem analyse ook op langere termijn nuttig blijken voor de studie van etnische mobilisatie, men er wellicht ook modellen van netwerken van informatie, arbeidsimmigratie, politieke verdragen, vluchtelingenstromen en internationale bedrijven bij dient te betrekken.

4.2 Toepassing op Israël

Er zijn twee perspectieven van waaruit etnische mobilisatie kan plaatsvinden, vanuit de dominante groep en vanuit een groep die maatschappelijk minder sterk staat. Men zou kunnen argumenteren dat beide vormen van mobilisering aanwezig zijn in Israël. Gezien de geschiedenis van de staat Israel, de Zionistische ideologie en ook hun vandaag nog betwiste positie, is het duidelijk dat de dominante Joodse bevolkingsgroep er alle belang bij heeft duidelijke denkkaders te formuleren, gebruik te maken van politieke opportuniteiten en aan de werving van middelen te doen om hun plaats binnen de bestaande maatschappelijke verhoudingen te behouden, te versterken, en daarbij zelfs de Joodse gemeenschappen buiten Israël te betrekken.⁷⁰ Gezien het onderwerp van deze studie, wordt er echter geconcentreerd op de etnische mobilisering van één van de minderheidsgroepen, met name de Arabische bevolking van Israël, en haar lotgevallen.

Wanneer we kijken naar de theorie zoals Olzak en Tsutsui ze naar voren schuiven, blijkt het van primordiaal belang te zijn uit te maken in welke categorie van landen de staat Israël thuishoort. De auteurs maken het onderscheid aan de hand van de positie van het land in handelsbetrekkingen, militaire machtsverhoudingen en diplomatieke betrekkingen. Bij dit laatste aspect dient zeker ook het lidmaatschap van internationale organisaties in rekening gebracht te worden.

---

70 Voor meer informatie hierover, zie: SHAIN, Y., BRISTMAN, B., *“Diaspora, Kinship and Loyalty: The Renewal of Jewish National Security”*, International Affairs, Vol. 78, No. 1 (Jan. 2002), pp. 69-95

4.2.1 Handel en Economie

De economie van Israël is een gediversifieerde gemengde economie met aanzienlijke staatseigendom en een snel groeiende hightech sector. Het is voor een aantal producten zoals steenkool, petroleum, voedsel en militaire apparatuur sterk afhankelijk van import. Desondanks kende het de afgelopen 20 jaar een sterke ontwikkeling van de industrie en landbouwsector, en een jaarlijkse groei van om en bij de 5% (in 2008 slechts 4,2% door de globale financiële crisis). De werkloosheidsgraad bedraagt 6,1% (2008)⁷¹ Op vlak van buitenlandse handel zijn de Europese Unie en de Verenigde Staten de belangrijkste handelspartners van Israël, met een totale waarde van \$34,14 miljard voor de handel met de EU (2007)⁷² en \$ 33,81 miljard voor de handel met de VS⁷³. Daarnaast schat men dat er in 2006 ook nog voor \$13.2 miljard aan Directe Buitenlandse Investerings het land binnenkwam.⁷⁴ De Wereldbank deelt Israël in bij de 'High-Income Countries'⁷⁵, een term die geldt voor alle lidstaten met een bruto nationaal inkomen per capita van \$11 456 of meer. In 2007 bedroeg het GNI (Gross National Income) per capita van Israel \$21 900. Op de wereldranglijst van landen op basis van hun GDP staat Israel op de 43ste plaats⁷⁶, terwijl het land qua bevolking slechts op

---

71 CIA, "Israel" in *The World Factbook*, 09.04.2009, (13.04.2009, Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html>)

72 EUROPESE COMMISSIE, "Israel", in *Trade Issues - External Trade*, 12.2008, (13.04.2009, Europese Commissie, http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/israel/index_en.htm)

73 US CENSUSBUREAU, "Trade in Goods with Israel", in *Foreign Trade Statistics*, 09.04.2009, (13.04.2009, US CensusBureau, www.census.gov/foreign-trade/balance/c5081.html)

74 CIA, "Israel" in *The World Factbook*, 09.04.2009, (13.04.2009, Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html>)

75 WORLD BANK, "Country Groups", in *Data & Statistics*, (13.04.2009, The World Bank Group, <http://go.worldbank.org/D7SN0B8YU0>)

76 IMF, "World Economic Outlook Database, October 2008", in *Data & Statistics*, 10.2008, (13.04.2008, International Monetary Fund,

de 97ste plaats staat⁷⁷. Israël heeft momenteel lopende vrijhandelsakkoorden met de Verenigde Staten, de Europese Unie, de European Free Trade Association, Turkije, Mexico, Canada, Jordanië, Egypte en, als enige niet-Latijns-Amerikaanse land, ook met het Mercosur handelsblok.

4.2.2 Defensie

Het overheidsbudget dat in 2006 naar defensie ging, bedroeg 8,4% van het Bruto Binnenland Product. Sinds de vredesakkoorden met Egypte en Jordanië ligt dit aandeel steeds rond de 9% ofwel ongeveer \$15 miljard. Op een bevolking van 7,37 miljoen waren er in 2008 621500 Israëli's in dienst van het Ministerie van Defensie, waarvan het leeuwendeel bij 'Ground Forces'.⁷⁸ Qua totaal aantal troepen (toen nog 584050) was Israël in 2006 het 34ste land op de wereldranglijst. Wanneer er echter gekeken wordt naar het aantal militairen per 1000 inwoners schiet het land met 23,9 naar de derde plaats.⁷⁹ ⁸⁰ Hierbij moet ook rekening gehouden worden met het feit dat, in tegenstelling tot vele andere landen, Israël haar reservetroepen op regelmatige basis ook effectief op het terrein inzet. Dit was bijvoorbeeld het geval zowel bij de Libanon-oorlog van 2006 als bij oorlog in Gaza van eind 2008-begin 2009. Verder is er in Israël een actieve legerdienst van kracht van 3 jaar voor mannen en 2 jaar voor vrouwen ouder dan 18 jaar. Deze maatregel wordt echter wel beperkt tot de Joodse en de Druze bevolking. Moslims en Christenen kunnen

---

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2008/02/weodata/>)

77 ISRAELI CENTRAL BUREAU OF STATISTICS, “Main Indicators”, 05.04.2009 (13.04.2009, The State of Israel,

http://www1.cbs.gov.il/reader/?Mival=cw_usr_view_Folder&ID=141)

78 INSS, “Middle East Military Balance – Israel”, in *ME Military Forces Database*, 23.03.2008, (13.04.2008, The Institute for National Security Studies – Incorporating The Jaffa Centre for Strategic Studies at Tel Aviv University, <http://www.inss.org.il/memb.php>)

79 Ter vergelijking: de VS haalde hier een cijfer van 4,76 per 1000 inwoners (eveneens in 2006)

80 CSIS, “Israeli Defense Forces”, 25.07.2006 (13.04.2009, Centre for Strategic and International Studies, [http://www.csis.org/media/csis/pubs/050323_memilbaldefine\[1\].pdf](http://www.csis.org/media/csis/pubs/050323_memilbaldefine[1].pdf))

zich vrijwillig aanmelden. Verder is ook elke man en elke ongehuwde vrouw die zijn/haar legerdienst heeft gedaan nog tot 43-45 jaar reservist. Hierop zijn een aantal uitzonderingen mogelijk op basis van religieuze (vooral voor Haredim), psychologische, fysieke of huwelijksredenen (dit laatste aspect vooral voor vrouwen). Israël beschikt over hoogtechnologische wapenapparatuur, voor een deel aangeleverd voor de VS, maar voor een groot deel ook op maat gemaakt door de Israëliische wapenindustrie en de eigen ontwikkelingsdivisies van het IDF⁸¹. Ook op vlak van navigatie en communicatiesystemen bevindt de ontwikkeling van spits technologie zich, dankzij de bloeiende IT-industrie, op eigen bodem. Verder is Israël ook het enige land ter wereld dat over een operationeel antiballistische raket afweersysteem beschikt.⁸² Tenslotte is er ook nog de verwarring die, schijnbaar bewust, wordt gezaaid met betrekking tot Israëliische nucleaire wapens. De staat Israel en haar vertegenwoordigers hebben altijd ontkend dat het over kernwapens zou beschikken, maar er wordt over het algemeen aangenomen dat Israël, als enige land in het Midden-Oosten, wel degelijk atoombommen in haar bezit heeft. Een 'verspreking' van toenmalige Eerste Minister Ehud Olmert in december 2006 lijkt dit te bevestigen: “Wij hebben nooit enige natie met vernietiging bedreigd”. Iran dreigt openlijk, expliciet en publiekelijk op Israël van de kaart te vegen. Kan je zeggen dat dit hetzelfde niveau is, wanneer ze ambiëren nucleaire wapens te bezitten, zoals Frankrijk, Amerika, Rusland en Israël?”⁸³

---

81 Israeli Defense Force, veelgebruikte afkorting voor het Israëliische Leger.

82 “Hertz”/”Arrow”, financieel en logistiek ondersteund door de Verenigde Staten

83 TIMES ONLINE / PHILIPPE NAUGHTON and agencies, “Olmert's nuclear slip-up sparks outrage in Israel”, 12.12.2006, (13.04.2009, Times Newspapers Ltd., http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/middle_east/article752059.ece)

4.2.3 Diplomatie

Olzak en Tsutsui schuiven ook diplomatie, en dan voornamelijk het lidmaatschap van internationale organisaties, naar voren als een belangrijke factor aan de hand van dewelke een centrum of periferieland geïdentificeerd kan worden. Israël onderhoudt diplomatieke relaties met 160 landen en beschikt over 93 diplomatieke missies wereldwijd.⁸⁴⁸⁵ De diplomatieke banden met de Verenigde Staten, Turkije, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en India zijn het sterkst. Daar tegenover staat dat slecht drie landen van de Arabische Liga Israël erkend hebben, met name Egypte, Jordanië en Mauritanië. Israël is, samen met 6 andere landen, lid van de Mediterranean Dialogue van de NAVO, wat haar op vlak van veiligheid en defensie overlegmogelijkheden biedt en de banden aanhaalt met het oog op voortschrijdende coöperatie. Sinds 1949 is Israël ook lid van de Verenigde Naties. Israël heeft op basis van het EU-Israel Association Agreement, ook nauwe banden met de EU, waaronder nu ook een financiële steun van €14 miljoen valt in het kader van de EU Neighborhood Policy. Israël is in verband daarmee ook lid van devisies van de EU als het European Union Framework Programme for Research and Development en de European Organization for Nuclear Research (CERN). Sinds 2007 is Israël ook kandidaat-lidstaat van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Zoals al eerder gesteld heeft de

---

84 ISRAEL MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, "Israel's Diplomatic Missions Abroad: Status of relations" 08.02.2009, (13.04.2009, Israel Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mfa.gov.il/mfa/about%20the%20ministry/diplomatic%20missions/Israel-s%20Diplomatic%20Missions%20Abroad>)

85 Gezien Israël's turbulente relatie met de Palestijnen en haar buurlanden, en de reacties van 'de internationale gemeenschap' daarop, durven deze cijfers al eens te veranderen. Zo heeft het recente conflict in Gaza Israël de erkenning vanwege Venezuela en Bolivia gekost, terwijl Marokko, Tunesië, Oman (in 2000) en Niger (in 2002) ook al hun diplomatieke banden met Israël doorsneden. Ook Mauritanië zou naar aanleiding van de oorlog in Gaza de banden verbroken hebben, maar op het moment van schrijven werd dit nog niet bevestigd door het Israëlische Ministerie van Buitenlandse Zaken.

staat Israël ook met verschillende andere landen en handelsblokken bilaterale handelsakkoorden. Tenslotte is Israël, binnen de context van het conflict, ook nadrukkelijk aanwezig geweest bij een hele reeks vredesonderhandelingen en diplomatieke betrekkingen met de Palestijnen, haar buurlanden en leden van het 'Kwartet'⁸⁶, wat in sommige gevallen geleid heeft tot akkoorden en vredesverdragen. Overigens beperkt de impact van deze banden met internationale organisaties zich niet louter tot het Israëliësch staatsbestel, ook de minderheidsgroepen en hun NGO's onderhouden relaties met dergelijke organisaties. Zo werd bijvoorbeeld de Haifa Declaration van 15 mei 2007 uitdrukkelijk financieel gesteund door de Europese Unie en heeft de NGO Adalah een speciale consultatieve status bij de Verenigde Naties, is het een ECOSOC-lid en lid van het Euro-Mediterranean Human Rights Network.

4.2.4 Overige aspecten

Verder wordt in de theorie van Olzak en Tsutsui ook aangegeven dat de implementatie van mensen/burgerrechten en de mate van nationalisme van belang kan zijn. Tenslotte wordt ook vermelding gemaakt van de mogelijke invloed van etnische diversiteit en de bestaande (inkomens)ongelijkheid.

4.2.4.1 Mensenrechten

Israël is op vlak van mensenrechten, vooral inzake haar beleid naar de Westelijke Jordaanoever en Gaza toe, een bron van controverse. Organisaties als Amnesty International en Human Rights Watch stuurden tijdens en na de recente 'Cast Lead' operatie in de Gazastrook veelvuldig rapporten, beelden en getuigenissen de wereld in van mensenrechtenschendingen begaan door de zowel individuele soldaten op het terrein als bij strategische beslissingen van bovenhand. Ook formelere organisaties als de Verenigde Naties rapporteren reeds jarenlang inbreuken op de mensenrechten, zoals 'speciale ondervragingstechnieken' bij gevangenen, onzorgvuldigheid bij het maken van het onderscheid tussen burgers en militaire doelen

---

86 De EU, de VN, Rusland en de Verenigde Staten die traditioneel in het Midden-Oosten optreden als bemiddelaars.

of het mishandelen van ambulancepersoneel⁸⁷. Er wordt over het algemeen niet op een dergelijke wijze opgetreden tegen burgers van Israël zelf, en men zou kunnen argumenteren dat dergelijke gebeurtenissen plaatsvinden binnen het kader van een oorlogssituatie. Dat rechtvaardigt ze niet noodzakelijk, maar maakt de vergelijking met de Arabische inwoners van Israël wel moeilijker. Er zijn daarop echter enkele uitzonderingen geweest, met name de Nakba, Land Day en de gebeurtenissen van oktober 2000. Daarnaast zijn de mensen aan de andere kant van de muur geen nobele onbekenden maar hebben zij een sterke historische en affectieve band met de Arabische bevolking in Israël en is de fysieke afstand tussen henzelf, die gebeurtenissen en dat militaire apparaat bijzonder klein. Het is dan ook niet onredelijk te concluderen dat dit wellicht zijn effect zal hebben op de vraag of en hoe deze minderheid zich zal mobiliseren.

4.2.4.2 Nationalisme

Eén definitie van Zionisme is: “Joodse nationalistische beweging die de creatie en ondersteuning van de Joodse nationale staat in Palestina als doel heeft, het oorspronkelijke thuisland van de Joden” (Hebreeuws: Eretz Yisrael, “The Land of Israel”). Ondanks het feit dat Zionisme haar oorsprong vindt in Oost en Centraal Europa in de tweede helft van de 19e eeuw, is het in vele opzichten een voortzetting van de oude nationalistische gehechtheid van de Joden en de Joodse religie aan de historische regio van Palestina, waar een van de heuvels 'Zion' heette.⁸⁸ Een tweede definitie stelt dat “de oorsprong van de term 'Zionisme' het Bijbelse woord 'Zion' is, vaak gebruikt als synoniem voor Jeruzalem en het Land Israel. Zionisme

---

87 SCHEININ, M., “*Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism – Mission to Israel, including visit to occupied Palestinian Territory*” Human Rights Council, Sixth Session, Agenda Item 3, 16.11.2007, General Assembly, United Nations.

88 ENCYCLOPEDIA BRITANNICA, “Zionisme”, (13.04.2009, Britannica – The Online Encyclopedia, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/657475/Zionism>).

is een ideologie die uitdrukking geeft aan het verlangen van Joden over de hele wereld naar hun historische thuisland – Zion, het Land Israël.”⁸⁹ De eerste definitie legt de nadruk op de concrete, praktische doelstelling van het Zionisme, met name een thuisland voor Joodse gemeenschappen die in die periode en ook daarna nog veelvuldig geconfronteerd werden met discriminatie en vervolging. Dit terwijl de tweede, niet toevallig gepresenteerd door een Israëliisch overheidsinstituut, erop wijst dat 'Eretz Yisrael' meer een verlangen en historisch referentiepunt vormt voor Joden uit de gehele Diaspora. Theodor Herzl, die de stichter van het Moderne Zionisme wordt genoemd, zou aan deze term een meer politieke invulling geven met de organisatie van het eerste Zionistische Congress in 1897. Hijzelf was er overigens van overtuigd dat assimilatie eigenlijk de beste optie vormde, maar dat dit gezien het heersende antisemitisme onmogelijk te realiseren was. Bijgevolg, argumenteerde hij, indien Joden door externe druk gedwongen werden een natie te vormen, zouden ze alleen een normaal leven kunnen leiden als ze zich in één territorium concentreerden. Deze opvattingen werden weerspiegeld in de wetten en instellingen van de Staat Israel zoals ze in 1948 werd gesticht, als de Joodse Staat waar het Zionisme de facto de staatsideologie zou zijn.⁹⁰ Een van de meest kenmerkende pijlers hiervan is de Wet op Terugkeer die stelt dat Joden uit de hele wereld vrij zijn zich in Israël te vestigen, automatisch recht hebben op burgerschap en assistentie zal verleend worden bij hun 'terugkeer'. Daar staat tegenover dat niet-Joden, waaronder Christelijke en Islamitische Palestijnen, dat recht geweigerd wordt. Verder blijkt de centrale positie van het Judaïsme/Zionisme in Israël ook uit de

---

89 NEUBERGER, B., “Zionism – A Modern Rendition of an Ancient Motif”, 12.11.1999, (13.04.2009, in *Zionism-background, Israeli Ministry of Foreign Affairs*, <http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/State/ZIONISM-+Background.htm>)

90 SMOOHA, S., “*The Model of Ethnic Democracy: Israel as a Jewish and democratic state*”, Nations and Nationalism, Vol 8, No 4 (2002), pp. 475-503

Davidster op de vlag, uit het Nationale Volklid⁹¹, uit de wettelijk erkende feestdagen, het Hebreeuws als officiële en dominante taal en dergelijke.

4.2.4.3 Etnische diversiteit

In overeenkomst met de gebruikte definitie van etnische mobilisatie worden etnische kenmerken zoals huidskleur, taal, religie, maar ook migratiegeschiedenis of residentiële segregatie als mogelijke factoren van etnisch onderscheid beschouwd.

Zoals al eerder aangegeven werd, bestaan er binnen de Arabische bevolkingsgroep van Israël verschillende etnische groepen, die vooral, maar niet alleen, door religie onderscheiden worden. De dominante Joodse bevolkingsgroep van Israel is echter ook helemaal niet homogeen samengesteld. Eén van de verwachtingen van het Zionisme was dat de stichting van een Joodse staat het Joodse volk weer tot een eenheid zou herleiden. Dit bleek echter eerder een Utopische gedachte. “De indeling van Joodse Israëli’s in etnische groepen is in de eerste plaats de erfenis van de culturele diversiteit en de wijdvertakte natuur van de Diaspora: er wordt gezegd dat er Joden van 103 verschillende landen naar het moderne Israel zijn gekomen en 70 talen spreken. Net zoals in de Verenigde Staten zijn de immigranten van gisteren de etnische groepen van vandaag geworden”.⁹² Overigens werd, volgens Amal Jamal, ook hier rekening mee gehouden bij de vorming van het Zionistische gedachtegoed. Hij stelt dat het dominante Zionistische discours naast haar nationalistische functie “ook de bedoeling had om te gaan met de interne verschillen in de Joodse gemeenschap en het culturele assimilatieproces van de verscheidene Joodse etnische groeperingen te dienen binnen een model dat gevormd werd naar het beeld van de

---

91 Het 'Haktikva' (Hoop), dat spreekt over “de ziel van de Jood verlangt (...) naar Zion (...) de hoop van tweeduizend jaren, een vrije natie te zijn in ons land, het land van Zion en Jeruzalem”.

92 METZ, H. C., “*Israel: A Country Study*”, Washington, GPO for the Library of Congress, 1988

dominante Ashkenazi⁹³ elite”.⁹⁴ Historisch gezien zijn de twee dominante groepen binnen het Jodendom de Ashkenazi, die voornamelijk van het Noorden en Oosten van Europa kwamen, en hun afstammelingen later van Amerika, en de Sephardi, waaronder de Joden uit het Mediterrane en Egeïsche gebied, de Balkan, het Midden-Oosten. Later zijn daar echter ook nog de Mizrachim ('Orientals') bijgekomen, een zeer heterogene groep Joden van Afrikaanse en Aziatische herkomst. Deze term vormt in realiteit vaak een containerbegrip dat staat voor de (kans)armere Joodse bevolkingsgroepen van Israël, en waarin elke nuance verloren gaat. Het is echter noodzakelijk erop te wijzen dat een Jood uit Jemen en een Jood uit Marokko zowel maatschappelijk een andere status hebben als zichzelf (deels) een andere identiteit toekennen. Dit geldt ook voor bijvoorbeeld de grote groep Ethiopische Joden die van eind de jaren '70 tot begin de jaren '90 naar Israël werden overgebracht.⁹⁵ Verder vormt ook religie een basis van onderscheid, en in het geval van de Israëliische Joden zijn er grote verschillen te bemerken in de mate waarop de religie gepraktiseerd wordt, gaande van de orthodoxe Haredim gemeenschappen tot de aanzienlijke groep Joodse immigranten uit de voormalige Sovjet-Unie die ook vandaag in Israël in wijken wonen waar overwegend Russisch gesproken wordt⁹⁶, voor wie economische motieven een grote rol speelden bij

---

93 Binnen deze groep wordt dan ook nog eens het beeld van de 'Sabra' of de in Israel geboren Israelische Jood verheerlijkt.

94 JAMAL, A., “*Beyond 'Ethnic Democracy': State Structure, Multicultural Conflict and Differentiated Citizenship in Israel*”, *New Political Science*, Vol. 24, No. 3 (September 2002), pp. 411-431.

95 JEWISH VIRUAL LIBRARY, “Ethiopian Jews in Israel”, 1998, (14.04.2009, in *Jewish Virtual Library*, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/ejolim.html>).

96 'Etnische buurten' of residentiële concentratie van migranten. Een studie van Gustavo S. Mesch bij Russische immigranten in Israël geeft aan dat er een omgekeerd evenredige causale relatie bestaat tussen de socio-economische status en de kennis van het Hebreeuws van een FSU migrant, en het aantal migranten dat in zijn/haar omgeving woont. MESCH, G.S., “*Between Spatial and Social Segregation among Immigrants: The Case of Immigrants from the FSU in Israel*”,

hun migratie en die in sommige gevallen tot en met het religieuze verbod op het eten van varkensvlees naast zich neerleggen. Er woedt in Israël overigens een sterk publiek debat over hoeveel van de meer dan een miljoen immigranten die tijdens de 'Aliyah' (immigratiegolf) uit de voormalige Sovjet-Unie zijn overgekomen, nu eigenlijk wel Joods zijn⁹⁷ Dit leidt Ian Lustick ertoe te stellen dat er “op lange termijn implicaties zullen zijn voor Israëls transformatie van een staat die duidelijk verdeeld was tussen een Joodse meerderheid en een Arabische minderheid, in een land waar identiteitscategorieën meervoudig, vaag en onzeker zijn, en wiens 'Joodse' meerderheid eigenlijk correcter en betekenisvoller wordt omschreven als 'niet-Arabisch’.”⁹⁸ Het spreekt voor zich dat een loskoppeling van de termen 'Israël' en 'Joods' aardverschuivingen teweeg zou brengen in de politieke verhoudingen van 'de Joodse Staat'. Tot slot zijn er ook nog kleinere etnische groepen die tijdelijk in Israël verblijven, zoals Filippijnse, Chinese en Roemeense gastarbeiders, en vluchtelingen, voornamelijk uit Soedan. Hun maatschappelijke impact is echter zo klein en onopvallend, mede door de omvangrijke en diep ingesleten tegenstellingen tussen de Joodse en Arabisch/Palestijnse bevolkingsgroepen, dat ze ook in deze context wellicht van geen tel zijn.

International Migration Review, Vol. 36, No. 3 (Herfst 2002), pp. 912-934.

97 Volgens demograaf aan de Hebrew University of Jerusalem Sergio Della Pergola waren van oktober 1989 tot eind 1990 ongeveer 5,4% van FSU immigranten geregistreerd als niet-Joods. Dit cijfer steeg tot 13,3% in 1991 en tot 20,5% in 1992. Andere bronnen spreken van 30% bij de FSU immigranten en tot 60% bij immigranten uit Roemenië en Argentinië.

98 LUSTICK, I. S., “*Israel as a Non-Arab State: The Political Implications of Mass Immigration of Non-Jews*”, Middle East Journal, Vol. 53, No. 3, (Summer 1999), pp. 41-433.

4.2.4.4 Ongelijkheid

De Gini-index⁹⁹ van Israel bedroeg in 2001 39.2¹⁰⁰, een cijfer dat vergelijkbaar is met dat van Jordanië, Rusland en de Verenigde Staten maar hoger ligt dan dat van de grote West-Europese landen. Dit cijfer geeft echter alleen aan dat er een relatief grote inkomensongelijkheid bestaat binnen de Israëliische maatschappij, meer betekenisvolle en genuanceerde gegevens zijn te vinden de onderstaande tabel:

---

99 De gini-index meet de mate waarin de verdeling van de inkomsten (of, in sommige gevallen, consumptie-uitgaven) tussen individuen of huishoudens in een economie die afwijkt van een volkomen gelijke verdeling. Een Lorenz curve geeft de cumulatieve percentages van het totale inkomen ontvangen tegen het cumulatieve aantal ontvangers aan, te beginnen met de armste individuen of huishoudens. De Gini-index meet het gebied tussen de Lorenz-curve en een hypothetische lijn van absolute gelijkheid, uitgedrukt als een percentage van de maximale oppervlakte onder de lijn. Een Gini-index van 0 staat dus voor perfecte gelijkheid, terwijl een index van 100 perfecte ongelijkheid inhoudt.

100WORLD BANK, "Distribution of income or consumption", in *2007 World Development Indicators*, 04.01.2007, (14.04.2009, World Bank, http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/table2_7.pdf).

*Bruto maandelijks inkomen per werknemer uit loon, naar bevolkingsgroep, continent van geboorte, periode van immigratie en geslacht - 2006.*¹⁰¹

			Joods & anderen	Joods & anderen	Joods & anderen	Joods & anderen	Joods & anderen	Joods & anderen
Continent van geboorte			Israel	Israel	Israel	Israel	Europa & Amerika	Europa & Amerika
			Herkomst vader	Herkomst vader	Herkomst vader	Totaal ¹⁰²	Tijdstip migratie	Tijdstip migratie
		Arabisch	Israel	Europa & Amerika	Azië & Afrika		Na 1990	Voor 1989
Totaal								
Werknemers (duizend)		240.2	389.1	316.4	508.1	1,213.6	346.4	159.1
Bruto inkomen (NIS) ¹⁰³	Per maand	4,915	6,808	9,790	7,293	7,789	5,766	10,027
	Per werkuur	28.0	43.6	57.7	43.1	47.2	34	58.9
Werkuren per week		42.1	38.3	40.5	40.5	39.8	40.6	40.2
Mannen								
Werknemers (duizend)		187.7	185.9	161.9	247.7	595.5	163.1	78.6
Bruto	Per	5,221	8665	12346	8984	9798	7120	12573

101CENTRAL BUREAU OF STATISTICS ISRAEL, "Gross monthly income per employee from wages and salary, by population group, continent of birth, period of immigration and sex", State of Israel, 2006 (Dbase)

http://www1.cbs.gov.il/www/publications/income_06/pdf/t25.pdf

102Waaronder "Onbekend"

103New Israeli Sheqel, Israëlische munteenheid. Waarde: € 1= 5.5416 NIS (wisselkoers op 14.04.2009)

inkomen (NIS)	maand							
	Per werkuur	27.7	48.7	63.4	46.5	51.9	37	64.8
Werkuren per week		45.1	43.1	46.3	46	45.2	46	45.4
Vrouwen								
Werknemers (duizend)		52.5	203.2	154.4	260.4	618.1	183.2	80.5
Bruto inkomen (NIS)	Per maand	3,821	5110	7111	5686	5852	4561	7540
	Per werkuur	29.5	37.6	49.6	38.8	41.2	30.5	51.3
Werkuren per week		31.4	33.9	34.4	35.2	34.6	35.8	35.1

Uit deze tabel blijkt dat er op basis van de bevolkingsgroepen in Israël een duidelijk verschil te bemerken valt tussen de inkomens van zowel vrouwen als mannen, en zowel op vlak van uur- als maandlonen. Er valt ook op te merken dat de Arabische bevolkingsgroep het duidelijk met minder stelt, maar daarin niet de enige groep is en dat er binnen de Joodse groep ook grote verschillen zijn. Vooral de Joden die na 1990 uit Europa en Amerika immigreren, schijnen wat uit de boot te vallen. Vermoedelijk gaat het hier vooral om migranten uit de voormalige Sovjet-Unie, die volgens een studie van Noah Lewin-Epstein, Moshe Semyonov, Irena Kogan en Richard A. Wanner na hun migratie in Israël wel hun weg vinden op de arbeidsmarkt, maar ondanks hun eerder hoge opleidingsniveau vaak in functies terechtkomen die niet aan dat opleidingsniveau beantwoorden, en dan in vergelijking met andere Israëli's ook aan lagere lonen.¹⁰⁴ Er is ook een duidelijk verschil in

104LEWIN-EPSTEIN, N., SEMYONOV, M., KOGAN, I., R. A. WANNER, "Institutional Structure and Immigrant Integration: A Comparative Study of Immigrants' Labor Market Attainment in Canada and Israel", International Migration Review, Vol. 37, No. 2 (Zomer 2003), pp. 389-420.

participatie aan de arbeidsmarkt tussen Arabische mannen en vrouwen en die verhouding bij de andere bevolkingsgroepen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door het hoge aantal kinderen per vrouw dat in Israël algemeen al op het vrij hoge cijfer van 2,9 ligt, maar bij de Moslimgemeenschappen nog opklimt tot 3,9 (2007) Tot 1999 tekende men bij deze Moslims zelfs 4,7 kinderen per vrouw op.¹⁰⁵

Verder blijkt ook dat van de Joodse bevolking 59% actief is op de arbeidsmarkt, terwijl dat voor 'andere religies' maar 44,6% is (2007)¹⁰⁶ Ook hier is de verklaring vooral te zoeken in de arbeidsparticipatie van vrouwen die bij de Joodse bevolking 7% lager is dan die van mannen, maar bij de 'andere religies' 37% lager uitvalt, tot 26,1%. De Joodse bevolkingsgroep heeft over het algemeen ook iets meer scholing genoten, mediaan 12,8 jaar tegenover 11,3 jaar bij de Arabische bevolkingsgroep (2007). De verschillen tussen vrouwen en mannen zijn hier verwaarloosbaar.¹⁰⁷

De grafieken met betrekking tot criminaliteit, tot slot, leren ons dat er bij de Joodse bevolkingsgroep 6 veroordeelde volwassen delinquenten per 1000 inwoners te vinden zijn, terwijl dat er bij de Arabische bevolkingsgroep 15,8 per 1000 inwoners zijn. Binnen de Arabische bevolkingsgroep bevinden het hoogste aantal delinquenten zich in de Moslimgemeenschappen met 17,3 per 1000 inwoners, gevolgd door de Druze (11,8/1000) en de Christenen (8,2/1000).¹⁰⁸ Hierbij dient men er rekening mee te houden dat ook 'overtreders

---

105CENTRAL BUREAU OF STATISTICS, “*Women and Men in Israel 1987-2007*”, Statistilite No. 88, 2009.

106CENTRAL BUREAU OF STATISTICS ISRAEL, “Percent in civilian labor force, by age, population group and sex”, State of Israel, 2007 (Dbase), http://www1.cbs.gov.il/www/saka_y/01_02.pdf

107CENTRAL BUREAU OF STATISTICS, “Labor Force Survey – population aged 15 and over, by population group, years of schooling, age and sex”, State of Israel, 2008, (Dbase), http://www1.cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st08_03&CYear=2008

108CENTRAL BUREAU OF STATISTICS, “Adult offenders convicted, by type of offence, population group and selected characteristics”, State of Israel, 2008, (Dbase), http://www1.cbs.gov.il/shnaton59/st11_06.pdf

tegen de staatsveiligheid' bij delinquenten worden opgenomen, een categorie zich in een land in oorlog en in permanente noodtoestand in een grijze zone van Justitie bevindt en die mogelijk de statistieken zou kunnen beïnvloeden. Uit de gegevens blijkt dat voor 2006 1,3% van de volwassen delinquenten onder de categorie 'overtreder tegen de staatsveiligheid' viel, terwijl dit voor de Joodse en andere bevolkingsgroepen maar 0,5% was. Men zou dus kunnen stellen dat er inderdaad duidelijk meer Arabische burgers een veroordeling voor het bedreigen van de staatsveiligheid oplopen, wat politieke aanleidingen kán hebben maar daarom niet bewezen kan worden., In elk geval is dit cijfer te klein om de algemene vergelijking drastisch te beïnvloeden. Bij jeugddelinquenten¹⁰⁹ tekent zich eenzelfde maar gematigder patroon af.¹¹⁰ Wat betreft het vraagstuk van de bedreiging tegenover de staatsveiligheid, gebruikt men bij jongeren een lichtjes gewijzigde categorisering, met name 'overtreder tegen de staatsveiligheid en de publieke orde'. Toeval of niet, maar het aantal jongeren in deze categorie in vergelijking met het totale aantal jeugddelinquenten is veel hoger, met 32% voor Arabieren en 30,2% voor Joden, maar relatief gezien ook gelijkmatiger tussen de verschillende bevolkingsgroepen. Verder dient ook nog melding gemaakt te worden van de Niet-Erkende Dorpen¹¹¹, vooral dorpen van de Bedouin-bevolking, die niet door de staat erkend worden, op geen enkele kaart aangegeven staan en bijgevolg ook geen voorzieningen voor elektriciteit, water, afvalverwerking en dergelijke hebben.

De Arabische NGO's publiceren regelmatig rapporten met betrekking tot ongelijkheid. In haar overzicht van de economische situatie van de Arabische inwoners van Israël van 2008, stelde Mossawa dat, zoals reeds eerder vermeld werd, de Arabische bevolking slechts 7,6% van het overheidsbudget voor ontwikkeling krijgt toebedeeld,

---

109Hierbij gaat men uit van 12 tot en met 19-jarigen.

110CENTRAL BUREAU OF STATISTICS, "Juvenile offenders convicted, by type of offence, population group and selected characteristics", State of Israel, 2008, (Dbase), http://www1.cbs.gov.il/shnaton59/st11_08.pdf

111"Unrecognised Villages"

terwijl ze een veel groter deel van de bevolking uitmaakt, dat de Russische en Haredi media significant meer fondsen krijgen dan de Arabische media en dat de helft van de Arabische burgers onder de armoedegrens terechtkomt, waarmee ze daarop 7 keer meer kans hebben dan de Joodse inwoners van Israël.¹¹² Interessant aan deze rapporten is overigens dat er niet noodzakelijk voor al deze kwesties met de vinger naar de overheid wordt gewezen, bijvoorbeeld in het geval van de afwezigheid van de Arabische vrouwen op de arbeidsmarkt, maar dat ze wel nadrukkelijk op basis van hun burgerschap beroep doen op de overheid om hen te helpen deze problemen te overwinnen. Daarbij worden er zelfs economische argumentaties aangevoerd en vergelijkingen gemaakt met de geleverde inspanningen om de Joodse immigranten als actieve werkkrachten in Israël te integreren .

4.2.5 De weerstand vanwege de overheid

Zoals reeds eerder beschreven werd, beschikken de Arabische inwoners van Israël binnen het huidige politieke systeem zowel over individuele als collectieve rechten, dit laatste vooral ten aanzien van het gebruik van het Arabisch in de media, scholen en culturele instellingen, en voorzieningen voor religieuze instellingen. Datzelfde politieke systeem bepaalt echter ook voor een groot deel de bewegingsruimte van etnische bewegingen als de Arabische, en de beperkingen daarin. Israël weigert deze bevolkingsgroep te erkennen als een Palestijns-Arabische nationale minderheid en ontmoedigt elke band met het Palestijnse en Arabische volk, ondanks het feit dat zij hier deel van uitmaken en een steeds sterker bewustzijn als nationale minderheid ontwikkelen. Israëliische Joden zien, volgens Sammy Smooha¹¹³, drie belangrijke bedreigingen voor hun natie en

---

112MOSSAWA CENTER, "The Economic Status of Arab Citizens of Israel: An Overview", Mossawa, (Dec. 2008, <http://www.mossawa.org/files/files/File/Reports/2008/Overview%20economic%20status.pdf>)

113SMOOHA, S., "*The Model of Ethnic Democracy: Israel as a Jewish and Democratic State*" Nations and Nationalism, Vol. 8, No. 4 (2002), pp. 475-503

staat: de fysieke en politieke bedreigingen tegenover Israël in de regio, het gevaar voor de Diaspora (waarbij hij het over antisemitisme, maar ook over het vervagen van de Joodse identiteit en cultuur, en gemengde huwelijken heeft), en tenslotte de Palestijnse inwoners van Israël, omwille van veiligheids- en demografische redenen. De gepercipieerde potentiële ontrouw van deze bevolkingsgroep tegenover de Israëlische staat, maakt hen het onderwerp van politieke controlemechanismen en toezicht vanwege veiligheidsdiensten. De overheid opereert hierbij in een permanente noodtoestand die haar toelaat tijdelijk burgerrechten op te heffen en de Arabische culturele autonomie in te perken om het uitbouwen van onafhankelijke machtscentra en afscheidingsbewegingen te vermijden. “Sinds 1945 heeft de staat ook succesvol grootschalige Joodse nederzettingen ingeplant in overheersend Arabische buurten om territoriale concentratie tegen te gaan, interne verdeling aangemoedigd om Arabische nationale eenheid te verzwakken en om een eensgezinde massale steun voor de PLO en het Palestijnse volk te beletten.”¹¹⁴ Verder gelden er ook wetten die stellen dat eenieder die Israël niet erkent als het thuisland van het Joodse volk, niet toegelaten wordt tot de verkiezingen voor de Knesset¹¹⁵ en geen politieke partij mag vormen. Een voorgelegde ontwerp-resolutie die het Joodse karakter van Israël weerlegt, mag niet op de agenda van de Knesset geplaatst worden. Amal Jamal¹¹⁶ gebruikt hiervoor de term 'defensieve democratie', waarbij de meerderheid zich alle rechten toe-eigent om haar positie en voorrechten te vrijwaren. Hij vermeldt daarbij ook intimidatie, arrestatie en detentie van individuele leidersfiguren, evenals het weerhouden of trachten te weerhouden van de deelname van politieke partijen van deelname aan de verkiezingen. Deze laatste strategie werd inderdaad in 2003

114SMOOHA, S., “*The Model of Ethnic Democracy: Israel as a Jewish and Democratic State*” Nations and Nationalism, Vol. 8, No. 4 (2002), pp. 475-503

115Israëliisch parlement

116JAMAL, A., “*The Arab Leadership in Israel: Ascendance and Fragmentation*” Journal of Palestine Studies, Vol. 35, No. 2 (Winter 2006), pp. 6-22.

toegepast op Balad, en in de afgelopen verkiezingen opnieuw in de praktijk gezet met het verbod tot deelname aan de verkiezingen voor Balad en The United Arab List Ta'al vanwege het Central Election Committee, op grond van de argumentatie dat deze partijen de staat niet erkennen en oproepen tot een gewapend verzet. Dit verbod werd nog voor de verkiezingen weerlegd door het Supreme Court, maar het precedent is onmiskenbaar.

Ook individueel ervaren Arabische Knessetleden soms problemen. Zo werd Azmi Bishara, leider van Balad, op grond van verraad en spionage aangeklaagd door de Israëlische veiligheidsdiensten, verloor zijn parlementaire immuniteit en verblijft momenteel in vrijwillige ballingschap. Een andere veelvoorkomende strategie is het beschuldigen van Arabische leidersfiguren van het opruien en aanmoedigen van de Arabische bevolking die de hardhandige reactie vanwege de overheid 'noodzakelijk maken'. Dit was deels zelfs zo in het geval van de conclusies van de Orr Commissie. Over het algemeen komt het ook zeer frequent voor dat er, niet alleen door de overheid maar ook door niet-officiële bronnen zoals academici, kritiek wordt gegeven op de Arabische leiders met de bedoeling hun legitimiteit bij hun achterban te ondermijnen. Daartoe behoort zeker ook de stelling dat deze individuen hun plichten tegenover hun kiezers verwaarlozen door hun tijd te besteden aan het bredere Palestijnse probleem. “Kortom”, zo besluit Jamal, “het Arabische leiderschap zit gevangen tussen procedurele democratische patronen van politiek gedrag in het Israëlische systeem aan de ene kant, en de algemene institutionele, discursieve en retorische hegemonie van de Joodse meerderheid aan de andere kant.”

4.2.6 Het aanslepende Palestijns-Israëlische conflict

Zoals reeds duidelijk werd, is het niet de bedoeling in deze analyse in te gaan op het conflict zoals dat al decennialang woedt tussen de staat Israël en het Palestijnse volk in Gaza, de Westelijke Jordaanoever, de buurlanden en de Palestijnse Diaspora. Het valt echter onmogelijk te ontkennen dat dit conflict een grote invloed uitoefent op de positie van de Arabisch-Palestijnse bevolking binnen de Israëlische maatschappij. Voor zowel de Arabische als de Joodse

Israëli's hebben trauma's¹¹⁷ duidelijk indrukken achtergelaten die te herleiden zijn naar het overkoepelende conflict. Van de drie meest dramatische gebeurtenissen voor de Arabische bevolking van Israël sinds de stichting van de staat, de Nakba (wat voor de Joodse bevolking de Onafhankelijkheidsoorlog is), Land Day en de gewelddadige confrontaties van oktober 2000, hebben er twee een directe band met het Palestijns/Israëliësch conflict en het Palestijnse volk aan de andere kant van 'De Muur', en ook bij de recente oorlog in Gaza was het duidelijk dat de Arabische bevolking niet ongevoelig bleef voor de nieuwsberichten van de verwoestingen en snel stijgende dodenaantallen. Het verband tussen de positie van de Arabische bevolking in Israël en het conflict tussen Israël en de Palestijnen in de Westelijke Jordaanoever en Gaza, gaat echter veel verder. Zolang dit conflict duurt, en zolang de uitkomst ervan, positief of negatief, dermate onvoorspelbaar blijft, blijft ook de status van de Palestijnen binnen Israël erg wankel. De band tussen deze bevolkingsgroep en de 'de Palestijnen' is duidelijk, maar desondanks evalueerde in een recente studie de helft van de Palestijnen in Israël in 2000 (voor het uitbreken van de Intifada) hun relatie met de Joodse bevolking als positief¹¹⁸, komen protestacties relatief zelden voor en dient een deel van hen zelfs vrijwillig in het Israëliësch leger. Hun loyaliteit tegenover de Joodse staat wordt evenwel openlijk en veelvuldig in vraag gesteld. Diezelfde studie stelt trouwens vast dat er een correlatie bestaat tussen de manier waarop de Joodse bevolking deze relatie evalueert en de staat van het conflict: voor het

---

117Hier zou kunnen gesproken worden van 'culturele trauma's', waarvan de Holocaust een schoolvoorbeeld is, maar waarvoor de Nakba ook in aanmerking zou komen. Gezien het onderwerp en de beperkte ruimte van deze studie wordt hier nu echter niet dieper op ingegaan.

ALEXANDER, J. C., EYERMAN, R., GIESEN, B., "*Cultural Trauma and Collective Identity*", California, University of California Press, 2004, pp. 1-22

118SCHAFFERMAN, K. T., "Arab Identity in a Jewish and Democratic State" in *Parliament, The Guttman Center Surveys* 14.05.2008 (17.04.2009, The Israeli Democracy Institute, <http://www.idi.org.il/sites/english/parliament/Pages/ArabIdentityinaJewishandDemocraticState.aspx>).

uitbreken van de Tweede Intifada. Het percentage Joden dat deze relatie als negatief bestempelde lag op 83%, erna op 93%. Het blijkt trouwens ook dat de Joodse bevolking op deze vraag in het algemeen veel eensgezinder een negatief label kleeft. Ook in 2007, een jaar na de Libanon-oorlog, lag het percentage bij de Joodse bevolking nog steeds op 91%. Taleb Al-Sana, het hoofd van de United Arab List, verwoordt zijn verklaring hiervoor als volgt: “Wanneer de Joden in gevaar zijn, sluiten ze de rangen en laten ze anderen niet meer toe. Zij waren een minderheid voor vele jaren, in vele landen, in getto’s ... zij hebben de getto verlaten, maar de getto heeft hen niet verlaten.”¹¹⁹

Dergelijke resultaten hangen uiteraard ook samen met de reactie van de Arabische bevolking op gebeurtenissen binnen het ruimere conflict. Vooral de steun voor Hezbollah bij sommige Arabisch-Israëli's tijdens de Libanon-oorlog en de contacten tussen Arabische politici in Israel, waaronder Al-Sana, met die in vijandelijke organisaties of staten als Hamas, Hezbollah of Syrië kwamen bijzonder slecht aan bij de Joodse bevolking. De resultaten blijven dan ook niet uit bij de vraag naar de wenselijkheid van politieke gelijkheid voor Arabische politici en partijen: waar in 2000 (voor de Tweede Intifada) 46% van de Joodse bevolking instemde met politieke gelijkheid, was dat in 2007 nog maar 22%.¹²⁰Eén van de meest extreme reacties kwam in mei 2006 van de toenmalige Vicepremier Avigdor Lieberman die stelde dat “de Tweede Wereldoorlog eindigde met de Neurenberg-processen. De hoofden van het naziregime, samen met hun collaborateurs, werden geëxecuteerd. Ik hoop dat dit het lot zal zijn van de collaborateurs in

---

119LEVEY, G., “Israel’s Arab problem hits Home” in *Salon*, 29.01.2007 (17.04.2009, Salon Media Group Inc., http://www.salon.com/opinion/feature/2007/01/29/israeli_arabs/)

120ARIAN, A., ATMOR, N., HADAR, Y., “The 2007 Israel Democracy Index”, in *Israeli Democracy Examined*, *The Guttman Center*, 06.2007 (17.04.2009, The Israeli Democracy Institute, <http://www.idi.org.il/sites/english/ResearchAndPrograms/The%20Israeli%20Democracy%20Index/Documents/TheIsraeliDemocracyIndex2007.pdf>).

de Knesset ¹²¹, ¹²² Gezien het feit dat Israël geen grondwet heeft die hun rechten garandeert en een traditie kent van het prioritair stellen van veiligheidsoverwegingen boven burgerrechten, verdwijnen bij een escalatie van het conflict de reeds beperkte maatschappelijke zekerheden en politieke bewegingsruimte van de Arabische bevolking in elk geval als sneeuw voor de zon.

4.2.7 *Besluit*

Een centraal gegeven in de theorie van Olzak en Tsutsui was het onderscheid tussen centrum- en periferielanden, waarbij men categoriseerde op basis van de positie van een land in het netwerk van diplomatieke betrekkingen, de militaire capaciteiten en de economische status. Aan de hand van de eerder genoemde informatie kan er besloten worden dat Israël behoort tot de groep centrumlanden. Israël heeft vooral op militair, maar ook op economisch en diplomatiek vlak de touwtjes in eigen handen en het heeft er alle schijn van dat dit ook in de toekomst nog het geval zal zijn. De theorie voorspelt in het geval van centrumlanden, landen die sterk ingebed zijn in het wereldsysteem en daar dan ook de invloed van ondervinden, dat er hier etnische fragmentatie en etnische mobilisatie te verwachten vallen, en dat deze zich naar alle waarschijnlijkheid op een niet-gewelddadige manier zullen ontplooiën en eerder gebruik zullen maken van de conventionele methodes om hun doel te bereiken.

Verder verrijkten Olzak en Tsutsui hun theorie met een aantal bijkomende factoren die eveneens besproken werden. Inbreuken op de mensenrechten zijn door hun aanwezigheid in het actierepertoire van de staat Israël, mogelijk op een indirecte manier, wel degelijk een relevante factor in deze beperking. Een tweede aspect dat werd

---

121 Waarmee hij verwees naar de Arabische Knesset-leden die enkele maanden voordien een ontmoeting hadden gehad met parlementsleden van de Palestijnse organisatie Hamas.

122 THE JERUSALEM POST, "Lieberman calls Arab MK's who meet with Hamas 'collaborators'", 05.05.2006, (17.04.2009, The Jerusalem Post, <http://www.jpost.com/servlet/Satellite?pagename=JPost/JPostArticle/ShowFull&cid=1145961280390>).

vernoemd was de aanwezigheid van nationalisme in het besproken land. De auteurs benoemen geen causaal verband tussen de aanwezigheid van nationalisme en etnische fragmentatie, maar geven eerder aan dat beiden een gevolg kunnen zijn van de situatie van globale interdependentie waarin een dergelijk land zich bevindt. De bovenstaande beschrijving van dit fenomeen in Israël geeft aan dat nationalisme hier in grote mate aanwezig is, maar ook dat dit sterk samenhangt met de turbulente Joodse geschiedenis en Zionistische ideologie achter de relatief recente stichting van deze staat. Hieruit kan bijgevolg, volgens de theorie, geen eenduidige conclusie getrokken worden met betrekking tot de eventuele betekenis van de aanwezigheid van nationalisme op de ontwikkeling van etnische mobilisatie.¹²³ De derde factor, etnische diversiteit, geeft wel duidelijke resultaten: door haar unieke geschiedenis, de volkeren die reeds voor haar stichting op het grondgebied aanwezig waren en de zelfgekozen status van immigratieland (zij het dan dat de Wet op Terugkeer zich officieel beperkt tot Joden), bevindt er zich vandaag een zeer grote diversiteit aan etnische groepen in Israël. Een aantal van deze groepen geven bovendien te kennen dat ze, ook naar de toekomst toe, zullen vasthouden aan eigen etnische identiteit, taal, cultuur, religie en tradities. Het theoretisch kader dat hier gebruikt wordt stelt dat dit sociologisch feit het ontstaan van etnische mobilisatie zal aanmoedigen. Tenslotte werd ook het concept ongelijkheid besproken, en de cijfers gaven hier weer hoe er inderdaad sprake is van een merkbare ongelijkheid op een aantal vlakken, waaronder ook inkomen. Deze studie biedt niet de ruimte om dieper in te gaan op deze kwestie en bijvoorbeeld ook ongelijkheid op cultureel niveau of gelijke kansen op de

---

123Hiermee wordt geenszins gesteld dat de sterke aanwezigheid van het Zionisme van geen tel is wanneer men spreekt over de etnische mobilisering van de Arabische bevolking van Israël. Er wordt enkel aangetoond dat de aanwezigheid van een nationalistische ideologie in dit geval niet met zekerheid een indicator kan genoemd worden van de inbedding van Israël in het wereldsysteem, een gegeven dat door de theorie als relevant zou worden bestempeld in de studie naar etnische bewegingen.

arbeidsmarkt te bespreken. Toch kunnen we uit de aangetoonde vormen van ongelijkheid besluiten dat deze wellicht eveneens stimulerend zullen werken voor de ontwikkeling van etnische mobilisatie. Verder werden ook de concrete stappen die de Israëlische overheid onderneemt om etnische mobilisatie tegen te gaan besproken, evenals de impact van het aanslepende conflict tussen Israël, de Palestijnen in de Westelijke Jordaanoever en Gaza en bij uitbreiding ook haar buurlanden.

Het globale besluit van de toepassing van de theorie van Olzak en Tsutsui op de maatschappelijke situatie in Israël is dat het grootste deel van de resultaten suggereert dat er een vruchtbare grond voor de etnische mobilisatie van de Arabische bevolkingsgroep aanwezig is in Israël. De theorie stelt ook dat men in een dergelijke situatie mag verwachten dat etnische groepen hun grieven op de conventionele, legitieme wijzen kunnen uiten en hun troeven kunnen uitspelen. Tot op zekere hoogte beantwoordt dit ook aan het beeld dat we sinds kort te zien krijgen. De theorie en de behandelde maatschappelijke aspecten, bieden echter geen afdoende verklaring voor de lange en moeizame evolutie die nodig was om tot dit punt te komen, voor de enkele zware uitbarstingen van geweld die toch nog plaatsvonden, noch voor het uitblijven van duidelijke verwezenlijkingen van deze etnische beweging. In de hoop bij te dragen tot het beantwoorden van deze vraagstukken, wordt in de volgende twee hoofdstukken het onderwerp van naderbij bekeken, met name op het gemeenschapsniveau en op het organisatieniveau en worden een aantal elementen naar voor geschoven die wellicht kunnen bijdragen aan de vorming van een vollediger, veelzijdiger en genuanceerder beeld van de etnische mobilisatie van de Arabische bevolking van Israël.

5. Gemeenschapsniveau

5.1 Clanvorming

Traditioneel zijn er in de Palestijnse samenleving drie familiale structuren van belang: de stam, de clan ofwel 'hamula' en de vooraanstaande families. Ondanks het feit dat ze alle drie bepaalde gedragscodes, informele netwerken en culturele systemen rond eer en schade kennen, verschillen zij toch in hun herkomst en belang. De stam verwijst voornamelijk naar nomadische en seminomadische Bedouin afstammelingen, en deze familiestructuur is vandaag, vooral door het wegvallen van de nomadische levensstijl, zowel politiek als sociaal de minst belangrijke. De clans en de vooraanstaande families daarentegen drukken wel duidelijk hun stempel op de Arabische gemeenschappen in Israël¹²⁴. Clans bestaan uit verschillende uitgebreide families die een gemeenschappelijke voorouder langs de mannelijke lijn van de vader claimen en staan historisch gezien in voor de individuele en familiale veiligheid, voor een organisatiestructuur voor het cultiveren van gemeenschappelijke stukken grond en voor sociale banden, waaronder huwelijksbanden. Door het feit dat vandaag het overgrote deel van het land in handen

---

¹²⁴Overigens niet alleen in Israel, ook in de Westelijke Jordaanoever en in Gaza zijn voornamelijk clans een bijzonder belangrijke factor bij het verklaren van politieke ontwikkelingen. Zo had Yasser Arafat een groot deel van zijn invloed te danken aan het feit dat hij er meesterlijk in slaagde de clans lokaal beperkte macht toe te kennen en zo hun steun te verkrijgen, en ze tegelijkertijd op hogere bestuursniveaus tegen elkaar uit te spelen. Na het uiteenvallen van de Palestijnse Autoriteit bleek dat Fatah met Mahmoud Abbas aan het hoofd niet in staat was dat evenwicht te behouden en verloor bijgevolg de controle. Zelfs Hamas in Gaza ziet zich gekortwiekend door de macht van de clans. Zo is bijvoorbeeld het leeuwendeel van de clandestiene tunnels bij Rafah die voor de aanvoer van wapens en levensmiddelen zorgen, in handen van de Samhadana-clan die zich laten betalen voor het gebruik ervan. De ontvoering van de BBC-journalist Alan Johnston in maart 2007 was dan weer het werk van de milities van de Dughmush-clan, en kon pas na hevige vuurgevechten door Hamas ongedaan gemaakt worden.

is van de Israëliische staat of Joodse organisaties, valt een belangrijke economische pijler van de hamula weg, wat ten dele gecompenseerd wordt door fondsen van de clanleden in de Diaspora. Daar staat tegenover dat de vooraanstaande families, die zich vooral in de stedelijke gebieden bevinden, in het huidige Israel voordeel halen uit de relatieve stabiliteit, hun hoge opleidingsniveau en vlottere toegang tot de machtscentra. De 'gouden regel' hier is dan ook dat hamula's het sterkst staan in een zwakke staat (zoals de Palestijnse Autoriteit), terwijl de vooraanstaande families eerder profiteren van een sterker staatsbestel.¹²⁵ Verder geldt ook nog een 'amoreel familialisme'¹²⁶ binnen deze familiestructuren, wat concreet wil zeggen dat clanleden de belangen van de eigen clan boven die van eender welke andere sociale band zullen stellen. Het gevolg daarvan is dat deze clans zich ook bedienen van een ideologisch opportunisme. Allianties met politieke organisaties en beleidsmakers dienen te allen tijde het belang van de clan te dienen, en worden nooit als onherroepelijk beschouwd. Het is dan ook zeer onwaarschijnlijk dat clans en clanleden zich zouden verbinden met extreme ideologische strekkingen zoals het Jihadisme. Een laatste kenmerk is dat geen enkele clan groot of machtig genoeg is om unilateraal een beslissend invloed uit te oefenen op politieke ontwikkelingen op een hoger niveau dan het lokale, maar dat, indien er een beleid gevoerd wordt om de macht van een bepaalde clan in te perken, andere clans zich wel eveneens zullen verzetten.

Gezien Israël bezwaarlijk een zwakke staat kan genoemd worden en, zoals eerder gesteld, de economische pijler van de clanstructuur duidelijk voor een groot deel buiten werking wordt gesteld, suggereert dit dat de hamula's binnen de Israëliische maatschappij aan invloed en belang inboeten. Men zou echter kunnen argumenteren

---

125ROBINSON, G.E., "*Palestinian Tribes, Clans and Notable Families*", in Strategic Insights, Center for Contemporary Conflict, Naval Postgraduate school, Monterey, California, Juli 2008

126Robinson verwijst hiervoor naar de studie van Edward Banfield, zie BANFIELD, E., "*The Moral Basis of a Backward Society*", New York, The Free Press, 1967, 188 p.

dat de sterke staatsinfrastructuur in Israël geenszins gezorgd heeft voor een verhoogd veiligheidsgevoel of gelijkwaardige individuele ontplooiingskansen bij het Arabische deel van de bevolking, en dat daarom het in stand houden van de hamula nog steeds nuttig of noodzakelijk wordt geacht. Verder was het ook zo dat na de Nakba van 1948, bijna al het politieke, sociale, commerciële en religieuze leiderschap zoals dat bestond tijdens het Britse Mandaat was verdwenen, en de hoofden van de hamula's dat vacuüm opvulden en daarbij ook een centrale rol gingen spelen in de onderhandelingen tussen hun clans, de Israëliische autoriteiten en de politieke partijen.¹²⁷

De exacte verklaringen en beweegredenen dienen ongetwijfeld nog verder onderzocht te worden, maar studies hebben reeds aangetoond dat op dit moment de clan wel degelijk een belangrijke politieke invloed uitoefent binnen de Arabische gemeenschappen in Israel. Een van die studies werd ondernomen door Avi Ben-Bassat en Momi Dahan, die concreet gingen kijken naar de deelname en voorkeuren bij lokale en nationale verkiezingen¹²⁸. Een eerste vaststelling daarbij was dat in de gemeenten met een overwegend Arabische bevolking de deelname aan de verkiezingen veel hoger is bij lokale verkiezingen dan bij nationale verkiezingen. In 2003 namen 63% van de kiezers in deze 'concentratiegemeentes' deel aan de nationale verkiezingen, tegenover niet minder dan 90% aan de lokale verkiezingen, dat terwijl de opkomst van de Joodse bevolking bij lokale verkiezingen veel minder groot is. Dit is overigens ook geen eenmalig feit, maar een fenomeen dat zich reeds sinds de allereerste lokale verkiezing voordoet. Twee aspecten maken dit gegeven nog opvallender: het gegeven dat de Arabische gemeenten herhaaldelijk financiële moeilijkheden ervaren en daardoor een eerder gebrekkige dienstverlening naar de bevolking toe leveren, en het feit dat een opkomst van 90% veronderstelt dat ook de vrouwelijke kiezers in

---

127KIMMERLING, B. En MIGDAL, J, "The Palestinian People, a history", Harvard University Press, London, 2003, p. 171

128BEN-BASSAT, A., DAHAN, M., *Social Identity and Voter Turnout*. Paper gepresenteerd op CESIFO Area Conference on Public Sector Economics, april 2008, 37p.

zeer hoge mate hun stemrecht uitoefenen. Dit laatste is zeker niet vanzelfsprekend, aangezien de eerder patriarchale tradities zich ook en vooral op politiek vlak doorzetten. Een tekenend voorbeeld daarvan is dat in de locaties en de tijdsspanne die door Ben-Bassat en Dahan onderzocht werden, er zich onder de honderden kandidaat-burgemeesters geen enkele vrouw bevond. Er zijn, ook hier, wel enige verschillen te bemerken tussen de verschillende etnische groepen onder de Arabische bevolking: Zo verschillen de Christelijke Arabieren bij hun opkomst het minst van de Joodse bevolking, terwijl de Druze met 19 procentpunten verschil het duidelijkst een ander participatiepatroon vertonen. De onderzoekers komen daarnaast ook tot de vaststelling dat hamula-leden lokale verkiezingen geneigd zijn te stemmen voor een kandidaat die verwant is aan die bewuste hamula, voornamelijk indien ze ook dezelfde achternaam delen. Deze bevindingen bevestigen volgens de auteurs dat de clan of hamula inzake politiek gedrag een betekenisvolle sociale groep is. De auteurs houden rekening met de mogelijkheid dat stemmen voor de hamula-kandidaat bepaalde materiële voordelen zou kunnen inhouden voor het individu in kwestie, maar voegen daar onmiddellijk aan toe dat er een zeer strenge overheidscontrole bestaat inzake dergelijke praktijken, en dat indien groepen zich zouden organiseren naar verwachte materiële voordelen toe, de hamula niet de meest logische organisatievorm is. Verder werd ook nog empirisch bewezen dat er zich een U-vormig patroon voordoet wanneer men de grootte van de sociale groep vergelijkt met de opkomst van de keizer. Wat echter wel door de data verworpen wordt, is de hypothese dat de hoge opkomst bij lokale verkiezingen een soort compensatiegedrag is voor het gebrek aan gehechtheid aan het hogere bestuursniveau, met name de Joodse staat. Over het algemeen besluit de studie dat er steun werd gevonden voor de 'social identity theory', die stelt dat individuen niet alleen persoonlijke voordelen in rekening brengen bij het uittekenen van hun politieke voorkeuren, maar ook die van verwante groepsleden. “Deze voordelen kunnen dan van symbolische aard zijn, zoals respect en gepercipieerde status.”¹²⁹ Bijkomend bewijs van

---

129Ben-Bassat en Dahan verwijzen bij deze theorie naar HUDDY, L.,

collectieve overwegingen bij het stellen van individuele handelingen door leden van de hamula vindt men in de praktijken rond interne huwelijken en de bloedwraak. Dit laatste gebruik, dat in de Arabische gemeenschap traditioneel getolereerd wordt, houdt in dat wanneer men een moord pleegt op een lid van een andere hamula, elk lid van de eigen hamula een potentieel doelwit kan vormen van een 'gerechtvaardigde' wraakactie. In Israël zijn er reeds honderden rechtszaken in verband met conflicten rond bloedwraak voorgekomen, die vaak gekenmerkt worden door de vermelding van concepten als eer, respect, trouw en identiteit.

Wanneer er gekeken wordt naar de politieke implicaties van deze sociale structuren, stelt Amal Jamal¹³⁰ allereerst dat het overheidsbeleid van Israël en de uitzonderlijke situatie waarin deze Arabische bevolkingsgroep zich bevindt, een omgeving creëert waarin de erosie van traditionele sociale en culturele waarden en structuren zoals die normaalgezien zou plaatsvinden onder druk van de kapitalistische economie en globaliseringsprocessen in dit geval slechts traag en oppervlakkig voorkomt. De auteur maakt dan ook de opmerking dat de Arabische politieke leiders weliswaar de regels en de slogans van de democratie en de Verlichting hanteren, maar dat de traditionele waarden, structuren en ook mobilisatiepatronen nog steeds een belangrijke plaats innemen. Als gevolg daarvan ziet hij drie sociale constructies die met veel volharding hun invloed uitoefenen op Arabische vertegenwoordiging in de democratische instellingen: de uitgebreide, reeds eerder besproken, familiestructuren (wat hij 'familiaracy' noemt) en het bijhorende cliëntelisme, de personificatie van de politieke instellingen door de internalisatie van een cultuur van vooraanstaande leden van de gemeenschap, en patriarchale leiderschapsinterpretaties die

---

"Group Identity and Political Cohesion", in Oxford Handbook of Political Psychology, by David O. Sears, Leonie Huddy, Robert Jervis, 2003

130JAMAL, A., *"The Arab Leadership in Israel: Ascendance and Fragmentation"* Journal of Palestine Studies, Vol. 35, No. 2 (Winter 2006), pp. 6-22.

voornamelijk de uitsluiting van vrouwen van hoge posities tot gevolg hebben. In de gegeven situatie waarin de Arabische bevolking geen arbeidskansen heeft binnen de staatsbureaucratie of andere publieke instellingen, biedt familiacracy zowel cruciale vertegenwoordiging op lokaal niveau met de bijhorende economische, politieke en sociale mogelijkheden, als een zekere toegang tot de centrale autoriteiten. Ook al was de rol van de uitgebreide families als economische actor uitgespeeld bij het verlies van het leeuwendeel van de landbouwgronden, in geval van interne vluchtelingen, de afbraak van huizen, de confiscatie van land en dergelijke, voorzag ze toch in de opvang van haar leden¹³¹. De rol van familiacracy als sociale bescherming ontwikkelt zich aldus tot een krachtige vorm van mobilisering die niet geheel vrij is van politisering en manipulatie, zo schrijft Amal Jamal. De grote families doen dan ook veel moeite om de rangen te sluiten, eventueel zelfs coalities te vormen met andere families en intern te bepalen wie er naar voren wordt geschoven. Bij dit laatste is het niet ongebruikelijk dat een hoogopgeleid en succesvol individu een familielid zonder diploma's maar met een betere positie binnen de familie moet laten voorgaan. Op nationaal vlak heeft de aanwezigheid van dergelijke familiale structuren tot gevolg dat nationale politici en partijen nadrukkelijk de steun zullen zoeken van invloedrijke lokale leiders, in de eerste plaats clanleiders, wat ook achteraf tot wederkerige voordelen kan leiden. Jamal spreekt hier van neoclientilisme – de oude structuren die hun ethos introduceren in de moderne democratische politieke instituties zoals politieke partijen en NGO's en daarmee een hybride situatie creëren waarbij zowel de ambitie van het individu om op basis van persoonlijk verdiensten een bepaalde positie te bereiken, als het welzijn en de machtspositie van de clan in rekening dient gebracht te worden.

5.2 De uitsluiting van vrouwen

Zoals reeds vermeld werd, hebben de traditionele patriarchale structuren in de Arabische gemeenschap er toe geleid dat vrouwen

---

¹³¹Dit voornamelijk voor de stichting van de Arabische NGO's in de jaren '80, maar deels ook nog erna.

sterk ondervertegenwoordigd zijn in de hogere niveaus van de politieke mobilisatie en besluitvorming en dit, opnieuw, ondanks de globale veranderingen die er wereldwijd en ook (beperkt) in de Arabische wereld plaatsvonden met betrekking tot het leiderschapsideaal. Opvallend is ook dat de opleidingsniveaus van vrouwen in Israël, ook Arabische vrouwen, gestaag omhoog gaan en dat Arabische, vrouwelijke academici duidelijk talrijker zijn dan vrouwelijke politici uit dit segment van de bevolking. Sinds 1948 is er slechts één Arabische vrouw verkozen tot lid van de Knesset, en dan nog van een Zionistische partij en met een meerderheid aan stemmen van de Joodse bevolking, en één vrouwelijke Arabische burgemeester, in Kfar Yassif bij de Communistische partij. Op de meeste verkiezingslijsten staan wel vrouwelijke kandidaten, maar over het algemeen op onverkiesbare plaatsen en de enkelingen die dan toch verkozen worden, verkrijgen functies zonder veel politiek gewicht. In een patriarchale Arabische samenleving worden vrouwen gezien als de verpersoonlijking van de eer van de familie in publieke sfeer en die familie zal hen dan ook bijna per definitie uit de frontlinies van het politieke gebeuren proberen te houden. Lisa Hajjar stelt dat ook de Israëlische staat of de Joodse feministische organisaties deze vrouwen niet de hand reiken, aangezien ze deel uitmaken van de verguisde Arabische bevolking, waardoor ze tussen hamer en aambeeld terecht komen¹³². Verder dient men hier ook in gedachten te houden dat de reeds beperkte politieke, economische en sociale mogelijkheden voor Arabische Israëli's, de aanhoudende competitie om middelen en steun en de tegenkanting van de overheid tegen elke vorm van mobilisering, het nog moeilijker maakt voor vrouwen om zich binnen deze context te organiseren en te emanciperen. Tot slot vermeldt Amal Jamal¹³³ nog op dat de (Joodse)

132HAJJAR, L., "*Between a Rock and a Hard Place: Arab Women, Liberal Feminism and the Israeli State*," in MERIP Report, 07.1998, (02.05.2009, Middle East Report, <http://www.merip.org/mer/mer207/lisa207.htm>).

133JAMAL, A., "*The Arab Leadership in Israel: Ascendance and Fragmentation*" Journal of Palestine Studies, Vol. 35, No. 2 (Winter 2006), pp. 6-22.

Israëlische samenleving zelf erg patriarchaal is en in het bijzonder gedomineerd wordt door militaire mannen, wat in alle politieke domeinen merkbaar is. Ook de Joodse Orthodoxe Haredim gemeenschappen zijn sterk patriarchaal opgebouwd, net als bepaalde Joodse etnische groepen die immigrerden uit landen waar deze structuren ingeworteld waren.

Volgens Jamal houdt de afwezigheid van vrouwen in het politieke domein de fragmentatie van het Arabische leiderschap in stand omdat een succesvolle vrouwelijke emancipatie andere uitwassen van het patriarchale systeem, zoals de rigide machtspatronen binnen de clans en de sterke competitie, zou kunnen afzwakken.

5.3 Identiteit

Een Arabische lid van de Knesset formuleerde het prangende identiteitsdilemma ooit met de stelling “ik zit vast in een tragische situatie, waarbij mijn staat in oorlog is met mijn volk”¹³⁴ As'ad Ghanem stelt daar tegenover dat het probleem niet zozeer een conflict tussen twee identiteiten is, maar de onvolledigheid van beide.¹³⁵ Zowel de Palestijnse historische, culturele en etnische component als de Israëlische juridische aspecten die de Arabische bevolking van staatsburgerschap voorzien, voldoen niet om op zichzelf een eenduidige en solide collectieve identificering te uit te bouwen.

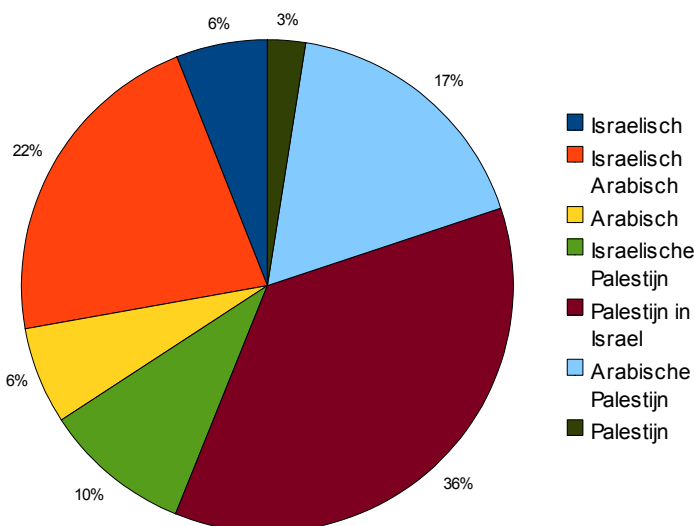
De Arabische bevolking van Israël is een duidelijke minderheid in het land, en zoals hiervoor reeds werd aangegeven is deze groep onderling nog verder verdeeld op basis van religie, etnie en familiale structuren. In de situatie waarin deze bevolkingsgroep zich bevindt, blijkt de zelfidentificatie van individuen echter ook een belangrijke variabele te zijn. Een studie van Sherry L. Lowrance in

---

134SHAMIR, S., “*The Arabs in Israel – Two Years after the Or Commission Report*”, The Konrad Adenauer Program for Jewish-Arab Cooperation, Tel Aviv University, 2006, p. 7.

135GHANEM, A., “*State and Minority in Israel: The Case of the Ethnic State and the Predicament of its Minority*”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 21, No. 3 (mei 1998), pp. 428-448.

samenwerking met het Givat Haviva Center for Peace Research¹³⁶ biedt hierin enige inzichten, ook met betrekking tot de relevantie hiervan voor het onderzoek naar mobilisatie. Lowrance hanteert hierbij niet minder dan zeven termen aan de handen van welke Arabisch sprekende en in overwegend Arabische gemeenten verblijvende individuen uit de steekproef zichzelf omschrijven.

Afbeelding 1: zelfidentificatie onder Israëlsche Palestijnen

136LOWRANCE, S.L., “Being Palestinian in Israel: Palestinian Identity and Political Action”, Paper gepresenteerd op the 2005 International Studies Association Annual Convention in Honolulu, Hawaii, 1 - 5.03. 2005, 39p.

De bovenstaande figuur geeft de resultaten naar de vraag naar zelfidentificatie weer, en hieruit blijkt duidelijk dat er weinig overeenstemming bestaat in de identiteitservaring van deze bevolkingsgroep. Een aanzienlijk aandeel van deze mensen omschrijft zichzelf als Israëliisch en Arabisch en in sommige gevallen zelfs ronduit als Israëliisch, maar een ruime meerderheid houdt er aan zichzelf op een of andere manier nadrukkelijk als Palestijn te benoemen. Nadim Rouhana¹³⁷ geeft hiervoor een verklaring door te stellen dat deze bevolkingsgroep een geïntegreerde collectieve identiteit mist: het Israëliisch staatsburgerschap legt alleen de juridisch-formele kant van identiteit vast, het Arabisch-Palestijnse nalatenschap beheerst de politieke en vooral ook de affectieve dimensie. Met andere woorden, de Israëliische identiteit werd nooit collectief geïnternaliseerd, ze beschrijft slechts de geografische en burgerlijke kenmerken van de Palestijnen in Israel. Lowrance bouwt hierop verder door zich de vraag te stellen welke gevolgen een gebrek aan affectieve binding met de staat heeft voor de politieke actie die ondernomen wordt naar die staat toe. Haar conclusies zijn tweeledig: enerzijds zal een sterkere zelfdefiniëring in de richting van de Palestijnse identiteit, bij een gelijke mate van grieven naar de staat toe, veel sneller leiden tot protest dan in het geval van individuen die zichzelf deels of helemaal als Israëliisch benoemen. Anderzijds stelt het onderzoek volgens de meeste indicatoren vast dat wanneer een staat een etnische minderheid opneemt en gelijkstelt aan de dominante bevolkingsgroep, de affectieve band van die minderheid met de staat toeneemt.¹³⁸ Onderstaande grafiek, waarop

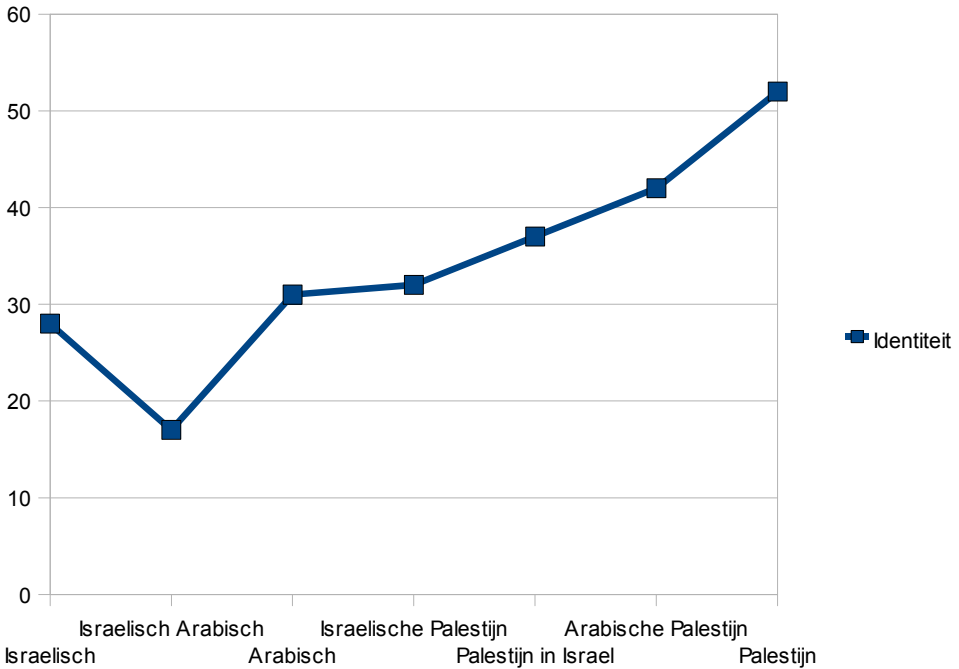

137ROUHANA, N., *“Palestinian Citizens in an Ethnic Jewish State: Identities in Conflict.”* New Haven, Yale University Press, 1997.

138Dit sluit aan bij het gedachtegoed van Gurr die stelt dat wereldwijd de mate van etnische conflicten daalt omwille van de toenemende aanvaarding van de ideologie van etnische 'opneming' (inclusion). Zie: GURR, T. R.. *“Ethnic Warfare on the Wane. Foreign Affairs”* . 79 (3):52-64 (2000).

GURR, T. R., *“Peoples Versus States: Minorities at Risk in the New Century.”* Washington, DC: United States Institute of Peace. 2000b

de deelname aan protestactiviteiten voor elk van de subgroepen wordt aangeduid, geeft deze eerste conclusie duidelijk weer voor de situatie van de Arabische inwoners van Israël.

Afbeelding 2: Identiteit en Protest

Hierbij dient men duidelijk in gedachten te houden dat het hier gaat over verschillende etnische en religieuze groepen die elk een verschillende relatie met de Israëlische staat hebben, en die eventueel ook beïnvloed kunnen worden door familiale structuren en bijhorende 'beleid' naar de leden van de hamula toe. Dit heeft niet alleen gevolgen voor de deelname aan protestacties maar ook naar zelfidentificatie toe. Zo geeft een analyse van antropologe Amalia

Sa'ar¹³⁹ bijvoorbeeld aan dat de christelijke Palestijnse inwoners van Israël, die alleen in de noordelijke stad Haifa een meerderheid en in zekere mate ook een elite vormen, aarzelen tussen christelijk ethnocentrisme en Palestijnse nationale identificatie. Samen met de derde factor, de Israëlische nationaliteit, vormt het gegeven 'identiteit' voor dergelijke gemeenschappen een complexe evenwichtsoefening, waarvan Sa'ar getuigt: “Bij het proces van het in stand houden van deze verschillende scheidingslijnen, identificeer ik bij de christelijke Palestijnen een tendens waarbij intern religieus onderscheid binnenin de lokale gemeenschap in de verf wordt gezet, terwijl de verschillen sterk gerelativeerd worden binnen het onderscheid tussen de twee nationale gemeenschappen, de Joodse en de Palestijnse.”

Hieruit kan men concluderen dat de identiteitskwestie voor veel Arabische inwoners van Israël een bepalende factor zal zijn bij hun overwegingen tot het overgaan tot etnische mobilisering, maar evengoed een factor die voor verdere verdeeldheid zorgt.

6. Organisatieniveau

6.1 Politieke fragmentatie

In de voorgaande hoofdstukken werden reeds een aantal elementen besproken die kunnen bijdragen tot een fragmentatie binnen de politieke constellatie van de Arabische partijen, zoals de etnische diversiteit, de maatregelen die ondernomen worden door de Israëlische overheid om blokvorming tegen te gaan en de verschillende opinies naar dramatische gebeurtenissen in de actualiteit toe. Dit zijn echter niet de enige factoren die deel uitmaken van een verklaring waarom de Arabische politieke partijen en leidersfiguren erg verdeeld en ongecoördineerd te werk gaan bij hun activiteiten, ondanks het feit dat juist dit gegeven duidelijk een

---

139SA'AR, A., “*Carefully on the Margins: Christian Palestinians in Haifa between Nation and State*”, American Ethnologist, Vol. 25, No. 2 (Mei 1998), pp 215-239.

hypotheek legt op de (toekomstige) politieke verwezenlijkingen voor de Arabische bevolking in Israël. Amal Jamal¹⁴⁰, die wel erkent dat er grote veranderingen hebben plaatsgevonden binnen het Arabische leiderschap, schrijft hierover het volgende: “De nieuwe leiding is echter niet succesvol geweest in het bereiken van gemeenschappelijke Arabische doelen. De concurrentie in haar gelederen heeft geleid tot verdeeldheid en versnippering en het ernstig ondermijnen van de effectiviteit; deze versnippering is vooral zichtbaar tijdens de verkiezingen, waar het falen van de Arabische leiders om gemeenschappelijke lijsten vast te stellen heeft geresulteerd in de verspilling van duizenden Arabische stemmen.” Er zijn ongetwijfeld meerdere factoren die, ook in dit geval, aan de basis kunnen liggen van politieke fragmentatie, waaronder ook ideologische geschillen. Hier werd er echter voor gekozen de nadruk te leggen op het concept competitie, dat door de specifieke politieke cultuur die er heerst binnen de Arabische bevolking, die van de personificatie van leiderschapsrollen, in bepaalde gevallen zeer scherp naar voren komt. Er worden daarbij ook een aantal concrete voorbeelden gegeven die de gevolgen van deze fragmentatie voor de etnische mobilisering aantonen.

Het aspect van competitie en de gevolgen ervan komen eveneens aan bod bij de analyse van Amal Jamal wanneer hij het heeft over de personificatie van leiderschapsrollen. Weer gaat het hier over een fenomeen dat sterk wortelt in de traditionele structuren en dat bij uitzondering in de Arabische gemeenschappen in Israël de invloed van modernisering schijnt te doorstaan. Vandaag heeft dit voornamelijk tot gevolg dat de identiteit van een bepaalde instelling zoals een sociale beweging, een politieke partij, een NGO, vaak verward wordt met de persoon die aan het hoofd ervan staat. Het duidelijkste voorbeeld hiervan is de bijzonder sterke connectie die er bestaat tussen de partij Balad en haar stichter Azmi Bishara, maar men spreekt verder ook vaak van “de Islamitische beweging van

---

140JAMAL, A., “*The Arab Leadership in Israel: Ascendance and Fragmentation*” *Journal of Palestine Studies*, Vol. 35, No. 2 (Winter 2006), pp. 6-22.

Shaykh Nimr Darwish” of “Ra'am Ta'al van Tibi”. Ook bij NGO's is dit het geval waar ze vaak, zonder de bijdrage van deze organisaties ten bate van de gemeenschap in twijfel te trekken, tenminste voor een deel hun bestaansreden vinden in het voorzien van sociale bewegingsruimte en organisatorische hulpmiddelen voor hun leidersfiguren. Deze bewegingen zijn zodanig toegespitst op hun leiders dat deze figuren alles dreigen te overschaduwen, en niet zelden zal persoonlijke rivaliteit of competitie tussen deze individuen de organisaties meesleuren in een competitiestrijd die niet noodzakelijk het belang van hun doel of doelgroep dient. “In het geval van seculiere NGO's draait deze competitie voornamelijk rond het verwerven van buitenlandse fondsen van donors die geen weet hebben van, of onverschillig blijven voor de persoonlijke dimensies van deze concurrentiestrijd.”¹⁴¹ Het fenomeen van de personificatie van organisaties aan hun leiders, verklaart ook voor een groot deel het gebrek aan slagkracht van de Arabische leden van de Knesset die, ondanks gelijkaardige doelstellingen er vaak toch niet in slagen coalities te vormen. Deze personificatie zou zelfs van toepassing zijn op de gehanteerde ideologieën: kritiek geven op een bepaalde ideologische strekking wordt gelijkgesteld aan het bekritisieren van de leidersfiguur die daarmee verbonden is, en omgekeerd. “Elk argument, ongeacht hoezeer het op principes gericht is, wordt een persoonlijke kwestie. Als resultaat daarvan eindigen geschillen tussen topfiguren in wederzijdse boycotts, weigeringen om te verschijnen op gemeenschappelijke publieke fora, het beëindigen van elke vorm van communicatie tussen partijen, organisaties en bewegingen, en zo meer. Vooral de tactiek van boycot wordt door leiders vaak gebruikt om critici het zwijgen op te leggen, tegenstanders te marginaliseren en rivalen binnen de eigen partij af te blokken.” Het spreekt voor zich dat deze competitie het sterkst tot uiting komt wanneer rivalen het tegen elkaar opnemen binnen eenzelfde kiesdistrict. Hoewel personificatie mobilisatie niet noodzakelijk in de weg staat en bijvoorbeeld in het geval van Balad/

---

141 JAMAL, A., “*The Arab Leadership in Israel: Ascendance and Fragmentation*” *Journal of Palestine Studies*, Vol. 35, No. 2 (Winter 2006), pp. 6-22.

Azmi Bishara zorgt voor een groter collectief bewustzijn en kan instaan voor de mobilisatie van grote delen van de bevolking voor eenzelfde doel, concludeert Amal Jamal dat, in geval van personificatie van alle aspecten van het politieke leven, diepgaand debat en constructief overleg zo goed als onmogelijk worden.

Zoals reeds uit eerdere beschrijvingen blijkt, staan vele van de genoemde factoren die de Arabische etnische mobilisatie niet los van de context waarin ze voorkomen, en ook het aspect van competitie tussen de betrokken partijen vormt hier geen uitzondering op. De Israëlische overheid die ten dienste zou staan van de Joodse staat, opgericht volgens de Zionistische ideologie, heeft er hoegenaamd geen belang bij dat de vele verschillende Arabische actoren in Israël zich op een effectieve manier zouden verenigen en daarmee hun eisen en doelstellingen aanzienlijk meer kracht bij zouden zetten. Het werd ook reeds aangetoond in bovenstaande hoofdstukken dat Israël in bepaalde gevallen ook daadwerkelijk optreedt wanneer een bepaalde leidersfiguur of initiatief te scherp uithaalt of te invloedrijk dreigt te worden, iets waar de Arabische bevolking van Israël en haar leidersfiguren die reeds generaties lang opgroeiden binnen het doorgedreven veiligheidsdiscours van Israël zich zeer van bewust zijn. Men zou zich dan ook de vraag kunnen stellen wat de prijs van het sluiten van de rangen zou zijn voor deze Arabische maatschappelijke actoren, en of de eerder gematigden onder hen niet op een zeker punt bewust de keuze maakten om zich hier niet aan te wagen en zich op de eigen achterban te concentreren. Deze studie beschikte helaas niet over de tijd of de ruimte deze hypothese verder te onderzoeken.

Conclusie

Baruch Kimmerling en Joel Migdal, die reeds een aantal keren werden aangehaald in deze analyse, stelden in hun eigen conclusie over de Arabische inwoners van Israël het volgende: “De unieke Arabische cultuur die zich gevormd heeft in Israël is verschillend van de algemene Palestijnse cultuur, maar maakt er ook deel van uit. De Palestijnse nationale cultuur worstelt sinds eind de jaren '80 met het vraagstuk rond de Joodse rechten, vooral exclusieve rechten, over het land in Palestina. In die worsteling hebben de Palestijnse burgers van Israël een diepgaand begrip van de complexiteit van de verhoudingen tussen de twee volkeren aangebracht. Zij erkenden de heterogeniteit en variëteit aan culturen in Israël en hebben zich afgekeerd van het demoniseren van het land of de Joden zoals dat in vele Arabische landen en andere Palestijnse gemeenschappen gebruikelijk is. Als de vreemde eend in de bijt beschikken de Palestijnse inwoners van Israël over de belofte van een nieuwe brug naar de toekomst.”¹⁴²

Uit de voorgaande analyse bleek dat de Arabische inwoners van Israël door hun moeilijke en complexe positie en de evolutie die zij daarin doorgemaakt hebben, wellicht inderdaad over een waardevol inzicht in het Palestijns-Israëliësch conflict beschikken. Vooraleer zij echter als onafhankelijke actor kunnen optreden, hun zelfbeslissingsrecht kunnen opeisen en een stem van belang hebben in politieke ontwikkelingen die ook hen sterk aanbelangen, dienen er eerst een aantal diep verankerde hindernissen overwonnen te worden.

Een eerste belangrijke factor is de interne verdeeldheid, dat op verschillende niveau's naar boven komt, maar sterk afhankelijk is van de patriarchale structuren die oorspronkelijk deel uitmaakten van de Palestijnse maatschappij en zich in deze uitzonderlijke situatie nog steeds duidelijk laat gelden.

De tweede verklaring voor de stroeve en moeizame emancipatie van deze bevolkingsgroep is niet in de eerste plaats te zoeken bij henzelf:

---

¹⁴²KIMMERLING, B. en MIGDAL, J., “The Palestinian People, a history”, Harvard University Press, London, 2003, p. 171

uit deze studie blijkt immers dat ook contextvariabelen als het ruimere Israëliisch-Palestijnse conflict en de opbouw van de Israëliische staat van belang zijn. Volgens de theorie van Olzak en Tsusui, aangevuld met een aantal bijkomende factoren, is ook de positie van Israël binnen het geglobaliseerde wereldsysteem een relevante invalshoek om de mobilisatie van de Arabische bevolking van Israël te analyseren. Dit leverde de studie geen rechtlijnige en definitieve antwoorden op, maar wel verdere inzichten en nogmaals een bevestiging dat de complexiteit van deze casus een veelzijdige aanpak vereist.

Tot slot wordt er er ook op gewezen dat het Zionisme, bij monde van de Israëliische overheid en in bepaalde gevallen ook de Joodse bevolking, een Arabische etnische mobilisatie als een reële bedreiging ziet voor de dominante positie van de Joodse meerderheid, en concreet reguleringen zal uitwerken en initiatieven zal ondernemen om deze bevolkingsgroep te controleren en haar bewegingsruimte op verschillende vlakken in te perken.

Deze factoren, die sterk met elkaar in verband staan, bieden minstens deels een antwoord op het vraagstuk dat in deze studie werd opgeworpen. De ontwikkelingen in Israël zelf zullen moeten uitwijzen in welke mate de Arabische bevolking van Israël haar hervonden collectieve bewustzijn een stille dood zal zien sterven, dan wel haar potentieel binnen haar eigen gemeenschap, binnen Israël en binnen het conflict in het Midden-Oosten zal verwezenlijken.

Verder onderzoek zou kunnen uitwijzen in welke mate het kiessysteem dat in Israël van kracht is van buitenaf verdere politieke fragmentatie in de hand werkt, in hoeverre de suggestie die werd geopperd omtrent competitie en eventuele bewuste keuzes daarrond aan de realiteit beantwoordt en hoe de Arabische leden van de Knesset, ondanks de permanente oppositie, gebruik maken van hun mandaat.

Bibliografie

- ALEXANDER, J. C., EYERMAN, R., GIESEN, B., “*Cultural Trauma and Collective Identity*”, California, University of California Press, 2004, pp. 1-22.
- ARIAN, A., ATMOR, N., HADAR, Y., “The 2007 Israel Democracy Index”, in *Israeli Democracy Examined, The Guttman Center*, 06.2007 (17.04.2009, The Israeli Democracy Institute, <http://www.idi.org.il/sites/english/ResearchAndPrograms/The%20Israeli%20Democracy%20Index/Documents/TheIsraeliDemocracyIndex2007.pdf>).
- BANFIELD, E., “*The Moral Basis of a Backward Society*”, New York, The Free Press, 1967, 188 p.
- BEN-BASSAT, A., DAHAN, M., *Social Identity and Voter Turnout*. Paper gepresenteerd op CESIFO Area Conference on Public Sector Economics, april 2008, 37p.
- GHANEM, A., “*State and Minority in Israel: The Case of the Ethnic State and the Predicament of its Minority*”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 21, No. 3 (mei 1998), pp. 428-448.
- HAJJAR, L., “Between a Rock and a Hard Place: Arab Women, Liberal Feminism and the Israeli State,” in MERIP Report, 07.1998, (02.05.2009, Middle East Report, <http://www.merip.org/mer/mer207/lisa207.htm>).
- JAMAL, A., “*Strategies of Minority Struggle for Equality in Ethnic States: Arab Politics in Israel*” *Citizenship Studies*, Vol. 11, No. 3 (juli 2007), pp. 263-282.
- JAMAL, A., “*The Arab Leadership in Israel: Ascendance and Fragmentation*” *Journal of Palestine Studies*, Vol. 35, No. 2 (Winter 2006), pp. 6-22.

- JAMAL, A., “*Beyond 'Ethnic Democracy': State Structure, Multicultural Conflict and Differentiated Citizenship in Israel*”, *New Political Science*, Vol. 24, No. 3 (September 2002), pp. 411-431.
- KANAANEH R., “*Embattled Identities: Palestinian Soldiers in the Israeli Military*” *Journal of Palestine Studies*, Vol. 32, No. 3 (Lente 2003), pp. 5-20.
- KIMMERLING, B. En MIGDAL, J, “The Palestinian People, a history”, Harvard University Press, London, 2003, p. 171
- KRETZMER, D., “*The Legal Status of Arabs in Israel*”, Boulder, CO, Westview Press, 1990, 197p.
- KRIESI, H., “*New Social Movements in Western Europe*”, Minneapolis, MN, University of Minneapolis Press, 1995.
- LAVIE, E., RUDNITZKY, A., “*Elections 2009 Update -Arab Politics in Israel and the 18th Knesset Elections*” The Konrad Adenauer Program for Jewish-Arab Cooperation, Special Issue 09.02.2009, 18p.
- LEWIN-EPSTEIN, N.,SEMYONOV, M., KOGAN, I., R. A. WANNER, “*Institutional Structure and Immigrant Integration: A Comparative Study of Immigrants' Labor Market Attainment in Canada and Israel*”, *International Migration Review*, Vol. 37, No. 2 (Zomer 2003), pp. 389-420.
- LOWRANCE, S.L., “*Being Palestinian in Israel: Palestinian Identity and Political Action*”, Paper gepresenteerd op the 2005 International Studies Association Annual Convention in Honolulu, Hawaii, 1 - 5.03. 2005, 39p.
- LUSTICK, I. S., “*Israel as a Non-Arab State: The Political*

- Implications of Mass Immigration of Non-Jews*”, Middle East Journal, Vol. 53, No. 3, (Summer 1999), pp. 41-433.
- MANSOUR, A., “*Arab Personalities in Israel*” Jeruzalem, Sikkuy, 1993
- MESCH, G.S., “*Between Spatial and Social Segregation among Immigrants: The Case of Immigrants from the FSU in Israel*”, International Migration Review, Vol. 36, No. 3 (Herfst 2002), pp. 912-934.
- METZ, H. C., “*Israel: A Country Study*”, Washington, GPO for the Library of Congress, 1988.
- MEYER, J., BOLI, J., THOMAS, G., RAMIREZ, F., “*World Society and the Nation-State*”, The American Journal of Sociology, Vol 103, No 1 (Jul., 1997), pp. 144-181.
- MULLER, E., SELIGSON, M., “*Inequality and Insurgency*”, American Political Science Review, Vol. 81 (1987), pp. 425-449.
- OLZAK, S., “*Ethnic Protest in Core and Periphery States*”, Ethnic and Racial Studies, Vol 21, No. 2 (March 1998), pp. 187 – 217.
- OLZAK, S., OLIVIER, J., “*Racial Protests and Conflict in the U.S. And South Africa*”, European Sociological Review, Vol 14 (1998), pp. 255-278.
- OLZAK, S. en TSUTSUI, K., “*Status in the World System and Ethnic Mobilization*”, The Journal of Conflict Resolution, Vol 42, No. 6 (Dec 1998), pp. 691 – 720.
- OLZAK, S., *The Dynamics of Ethnic Competition and Conflict*”, Standford, CA, Standford University Press, 1992, pp. 288.
- RABINOWITZ, D., ABU BAKER, K., “*Coffins on our shoulders*,

The experience of the Palestinian Citizens of Israel", California, University of California Press, 2005, 221 p.

REKHESS, E., "*The Evolvement of an Arab–Palestinian National Minority in Israel*" *Israel Studies*, Vol. 12, No. 3 (herfst 2007), pp. 1-28.

ROUHANA, N., "*Identities in Conflict: Arab Citizens in an Ethnic Jewish State*" New Haven, CT, Yale Univesity Press, 1997, 312 p.

ROBINSON, G.E., "*Palestinian Tribes, Clans and Notable Families*", in *Strategic Insights*, Center for Contemporary Conflict, Naval Postgraduate school, Monterey, California, Juli 2008.

ROUHANA, N., "*The Political Transformation of the Palestinians in Israel: From Acquiescence to Challenge*" *Journal of Palestine Studies*, Vol. 18, No. 3 (lente 1989), pp. 38-59.

SA'AR, A., "*Carefully on the Margins: Christian Palestinians in Haifa between Nation and State*", *American Ethnologist*, Vol. 25, No. 2 (Mei 1998), pp 215-239.

SCHAFFERMAN, K. T., "*Arab Identity in a Jewish and Democratic State*" in *Parliament*, The Guttman Center Surveys, 14/5/2008 (11.05.2009, The Israeli Democracy Institute, <http://www.idi.org.il/sites/english/parliament/Pages/ArabIdentityinaJewishandDemocraticState.aspx>).

SCHEINMANN, G.M., "*Israel and Economic Liberalization*" in *New Society*, 09.07.2008, (08.05.2009, *New Society – Harvard College Student Middle East Journal*, <http://newsocietyjournal.com/2008/07/09/israel-and-economic-liberalization/>)

- SHAIN, Y. , BRISTMAN, B., “*Diaspora, Kinship and Loyalty: The Renewal of Jewish National Security*”, International Affairs, Vol. 78, No. 1 (Jan. 2002), pp. 69-95.
- SHAMIR, S., “*The Arabs in Israel – Two Years after the Or Commission Report*”, The Konrad Adenauer Program for Jewish-Arab Cooperation, Tel Aviv University, 2006, p. 7.
- SMOOHA, S., “*The Model of Ethnic Democracy: Israel as a Jewish and democratic state*”, Nations and Nationalism, Vol 8, No 4 (2002), pp. 475-503.
- SMOOHA, S., “*Minority Status in an Ethnic Democracy: the status of the Arab Minority in Israel*” Ethnic and Racial Studies, Vol. 13, No. 3 (1990), pp. 389-413.
- SMOOHA, S., “*Existing Policies and alternatives towards Arabs in Israel*” Megamot, Vol. 1 (1983), pp. 7-36.
- SNOW, D., SOULE, S., KIERSI, H., *The Blackwell Companion to Social Movements*”, Blackwell, Wiley-Blackwell Publishing Ltd, 2004, 754 p.
- SNYDER, D. , KICK, E., “*Structural Position in the World System and Economic Growth: 1955-1970, A Multiple-Network Analysis of Transnational Interactions*”, The American Journal of Sociology, Vol 84, No 5 (Mar., 1979), pp. 1096-1126.
- YIFTACHEL, O., “*Spatial Planning, land control and Jewish Arab relations in the Galilee*” City and Region, Vol.30, No. 5. (1994), pp. 55-98.
- ZIMMERMAN, R.S., WISE, M.L., “*Forecast for Israel and Westbank 2025*” Paper gepresenteerd op Sixth Herzliya Policy Conference, Israel, 23.01.2006.

ZUREIK, E., "*Transformation of Class Structure among the Arabs in Israel: From Peasantry to Proletariat*". *Journal of Palestine Studies*, Vol. 6, No. 1 (Herfst 1976), pp. 39-66.